

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XV. KÖTET, X. SZÁM.

KISFALUDY KÁROLY

”MOHÁCSA”

GÖRÖGÜL.

Dr. TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

Ára 40 kr.

BUDAPEST.

1891.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

- I. k.** I. Solon adótörvényéről. *Télffy Ivántól.* 1867. 14 l. Ara 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz *Télffy Ivántól.* 1868. 16 l. 10 kr. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tárkányi J. Bétától.* 1868. 30 l. 20 kr. — IV. A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól.* 1868. 20 l. 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása *Toldy Ferencztől.* 1868. 15 l. 10 kr. — VI. A keleti török nyelvről. *Vambéry Ármintól.* 1868. 18 l. 10 kr. — VII. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. *Imre Sándortól.* 1889. 98 l. 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól.* Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr. — IX. Adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szezezi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől.* 1869. 176 l. — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Samueltől.* 1870. 46 l. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostoroknak Magyarországot illető kézíratai- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól.* 1870. 43 l. 20 kr. (1867—1869.)
- II. k.** I. A Konstantinápolyból legújában érkezett négy Corvin-codexről. *Mátray Gábor* l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr. — II. A tragikai felugrásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. *Finály Henrik* l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. *Télffy Iván* lev. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytani névtár XVII. és XVII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 1871. 124 l. Ara 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókról és megjelölések módjairól. *Gr. Kuun Géza* lev. tagtól. 1872. 59 l. 20 kr. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilády Áron* l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szenássy Sándor* l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr. — XI. A defterekről. *Szilády Áron* lev. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. *Szvorényi József* lev. tagtól. 1872. 13 l. 10 krajczár. (1869—1872.)
- III. k.** I. Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarozói után. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr. — II. Apáczai Cséri János Barczai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében *Szabó Károly* r. tagtól. 1872. 18 l. 10 krajczár. — III. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. *Szabó Imre* t. tagtól. 1872. 18 l. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló *Vadnai Károly* l. tagtól. 1873. 64 l. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett *Finály Henrik* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ösköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1873. 135 l. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. *Dr. Goldziher Ignácztól.* 1873. 64 l. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 12 l. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuun Géza* l. tagtól. 1873. 52 l. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól. 51 l. 20 kr. (1872—1873.)
- IV. k.** I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1874. 151 l. 40 kr. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik duna hangjegye. 1874. 32 l. 20 kr. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mivelése hazánkban. Székfoglaló *Bartal Antal* l. tagtól. 1874. 182 l. 40 kr. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1874. 31 l. 20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára kelettről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. *Dr. Goldziher Ignácztól.* 1874. 42 l. 20 kr. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről, *Hunfalvy Pál* r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanférfiak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről *Budenz József* r. tagtól. 1875. 23 l. 15 kr. — VII. szám. Az új szókról. *Fogarasi János* r. tagtól. 15 kr. — VIII. szám. Az új magyar orthologia. *Toldy Ferencz* r. tagtól. 1875.

KISFALUDY KÁROLY
"M O H Á C S A"
GÖRÖGÜL.

D^e TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1891.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Kisfaludy Károly „Mohács“-a görögül.

(Előadatott a M. T. Akadémia 1891. február 3-án tartott ülésében.)

I.

Az *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1890. 9-ik füzetében Kassai Gusztáv hellén nyelvre fordította Kisfaludy Károlynak *Mohács* című elegiáját az eredeti versmértékben, hexameterek- és pentameterekben.

Kassai fordítására rövid észrevételeket írt dr. Vári Rezső az említett Közlöny 10-ik füzetében, melyek azonban ingatag alapon nyugszanak, mert ő kizárólag a homéri név- és igealakok szerint ítéli meg a fordító nyelvét s megfelelkezik arról, hogy Kassai nem hellénre fordított magyar époszt, hanem alagyát. Már pedig dr. Vári maga is mondja, hogy fordítónak a hellén epikusok és alagyások nyelvén kellett volna írnia. Egyoldalulag jár tehát el, midőn a maga által föllálitott elv ellenére a fordítást csak a homéri nyelv szempontjából bírálgatja. Hiszen epikai nyelven nem csak Homér írt költeményeket, hanem utána a költők hosszú sora is, mint Hesiod, Empedokles, Pythagoras, Timon Phliasius, Xenophanes, Parmenides, Kleantes, az Orphika szerzője, Panyasis, Choeril, Antimach, Aratus, Apollonius Rhodius, Musaeus, Quintus Smyrnaeus, Nonnus, Coluthus, Tryphiodor, Nikander, Oppian sat.

Arról is megfelelkezett dr. Vári, hogy a homéri nyelv nem egyöntetű, nem kizárólag ióni. Így az első declinatioiban az egyes számú genitív $\alpha\omicron$ -ra, összevonva ω -ra és $\acute{\epsilon}\omega$ -ra, az accusativ $\acute{\epsilon}\alpha$ -ra, η -ra, $\eta\nu$ -ra, a többes genitív $\acute{\alpha}\omega\nu$ és $\omega\nu$ -ra, a dativ $\eta\tau$: és $\alpha\iota\varsigma$ -re, a 2-ik declinatioiban az egyes számú genitív $\omicron\omicron$ -ra és $\omicron\nu$ -ra, a többes számú dativ $\omicron\tau$ -ra és $\omicron\varsigma$ -ra végződnek. A 2-ik declinatioiban összevonások is fordulnak elő, mint $\nu\omicron\delta\varsigma = \nu\acute{\omicron}\delta\varsigma$, $\chi\epsilon\iota\mu\acute{\alpha}\rho\rho\upsilon\varsigma = \chi\epsilon\iota\mu\acute{\alpha}\rho$

ροος, διπλήν = διπλόην, Λυκούργου = Λυκούργου, Πάνθου = Πάνθοος, Χρυσῆς = Χρυσέης, ἀγγήρωσ = ἀγγήραος, ὑψίπερων = ὑψικέραον, σῶσ = σάος, ζῶσ = ζαός. A harmadik declinatióra nézve figyelmeztetem Vári urat az ἀνὴρ és χεῖρ különféle alakjaira Homérnál. Az ἀνὴρ egyes genitivje ἀνδρῶς és ἀνέρος, dativja ἀνδρὶ és ἀνέρι, accusativja ἄνδρα és ἀνέρα; többes nominativja ἄνδρες és ἀνέρες, genitivje ἀνέρων, dativja ἀνδράσιν és ἀνδρῶσιν, accusativja ἀνδρας és ἀνέρας. A χεῖρ egyes dativja χεῖρι és χερὶ, accusativja χεῖρα és χέρα, többes dativja χεῖρεςσι, χεῖρεςσιν és χερσίν.

Az ige alakjait is különféleképen használja Homér. Nézzük csak az εἰμί-t. Ennek egyes számú 2-ik személye ἔσσι és εἶς; többes számú 1-ső személye εἰμὲν és ἐσμέν, 3-ik szem. εἰσὶν és ἔασιν; a kapcsoló mód egyes 3-ik személye ἔη és ἔησι és ἦσι és εἶη és ἦη. Az óhajtó mód egyes 2-ik szem. εἴησ and ἔοις, 3-ik szem. ἔιη és ἔα. Az infinitiv ἔμμεναι, ἔμμεν, ἔμεν és εἶναι. A részesülő ἔων és ὦν. A féligmult egyes 1-ső szem. ἔα, ἦα és ἦν, ἔσκαον, 2-ik szem. ἔησθα és ἦσθα, 3-ik szem. ἔην, ἦην, ἦν, ἦε, ἦεν és ἔσκαε, többes 3-ik szem. ἦσαν és ἔσαν. A jövő idő 2-ik szem. ἔσσεαι és ἔσση, 3-ik szem. ἔσται, ἔσσεται és ἔσσειται, többes 1-ső szem. ἔσσομεθα és ἔσομεσθα.

Homér tehát nem csak ó-ióni, hanem attikai név- és igealakokat is használt, valahányszor ezt a vers mértéke megkívánta.

Innen látszik, hogy az, a ki hellenre való fordításakor némelykor attikai név- és igealakokat is használ, épen úgy tesz, mint Homér és a többi epikusok s alagyások.

Sőt Homér költeményeiben dóri szóalakok is vannak: ilyenek a névmás 2-ik személye τόνη, τοί, τειν, ὁμίτων és a főlebbi ἔσομεσθα, valamint több szenvedő és középige a többes 1-ső személyében μεσθα-ra végződik, nem pedig μεθᾶ-ra.

Nem hiba tehát, ha valamely fordító az époszban és alagyában dóri szóalakokkal is él.

Egyébiránt, a ki azt kívánja, hogy valamely magyar éposz vagy alagya fordítója kizárólag homéri szóalakokat használjon, az úgy cselekszik, mint azok, kik a latinul írótól azt követelik, hogy csupán csak Cicero szavaival éljen, mintha Sallustius, Cornelius Nepos, Livius, Tacitus latinsága semmit sem érne. Erre nézve egy nevezetes példával szolgálhatok. Az ötvenes években Hidassy Kornél úr, a mostani szombathelyi püspök, mint akkori tanár, latin értekezést írt a nagyszombati gymnasium értesítőjében.

Az ő latinságát, mint nem ciceroit, nagyon megtámadta német nyelven a bécsi Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Erre megjelent névtelenül latin nyelven egy csipős válasz, melynek czíme volt: *De stultitia eorum qui se Ciceronianos vocant*. Ebben fölszólította a névtelen író a német kritikust, hogy ne németül, hanem latinul írjon; mert akkor saját maga fog meggyőződni, hogy az ő követelése nagy képtelenség. Bécsben erre nagyon megharagudtak a latinul írni nem tudók s rendőrileg elkoboztatták a latin röpiratot s nyomozták a szerzőjét, de nem akadhattak reá. Szerzője pedig nem volt más mint az akkori nagyszombati gymnasiumi tanár, a mostani egri érsek, Samassa József úr.

Ne vigyük tehát odáig a dolgot, hogy valakinek eszébe jusson egy röpiratot írni, melynek czíme lenne: *De stultitia eorum qui se Homericos vocant*.

Azt is figyelmen kívül hagyta dr. Vári, hogy valamint az époszi és lyrai költészetből a dráma fejlődött ki, úgy a drámai nyelvnek is e két költészet nyelvéből kellett sokszor merítenie. Nem jogosult tehát Vári Rezső gáncsolása, ha Kassai drámai kifejezéseket is használ némelykor az ő fordításában.

Én úgy fogom föl a dolgot, hogy, ha a fordító nem talál megfelelő szót sem az epikusoknál, sem az alagyásoknál, bizvást használhat drámai szókat is. Csak olyan szóktól óvakodjék, melyek egy költőnél sem fordulnak elő; kivéve természetesen olyanokat, melyek későbbkori tárgyak megjelölésére nélkülözhetetlenek; minők például: gőzhajó, vasút, ágyú, puskapor, érsek sat.

De jóllehet Vári úr észrevételeinek legnagyobb részét visszautasítom, vannak még is fontos megjegyzéseim Kassai Gusztáv úr fordításának mind alakjára mind tartalmára nézve.

Bírálatomban pedig ezt a rendet követem: előbb közlöm Kisfaludy Károlynak egy distichonját; utána Kassai fordítását, melyet ismét vissza fordítok magyarra, hogy kitűnjék, vajjon hű-e a fordítás. Azután következnek egyéb észrevételeim. Így végig tárgyalom az összes distichonokat, az elsőtől az utolsóig.

Azonban nem elég csak bírálni, hanem a kifogásolt versek helyett jobbakat is bemutatni. Azért saját magam fordítását is közlöm hellén nyelven, szintén hexameterek- és pentameterekben. Mindegyik distichonomat pedig hasonlóul visszafordítom magyarra. Ebből kiviláglik, hogy az eredetinek majdnem minden

szava megvan az én hellén fordításomban; és pedig minden szó, mely az eredetinek hexameterében foglal helyet, nálam is abban áll. Épen így van ez a pentameterrel is.

Hogy pedig fordításomat minden gáncsolás ellen megvédjem, minden kifejezésemet hellén epikusok, alagyások, s ritkán drámai írókból merített idézetekkel igazolom.

II.

Kassai Gusztáv fordítása.

1—2. vers.

Hösvértől pirosult gyásztér! sóhajtvá köszöntlek,

Nemzeti nagylétünk nagy temetője Mohács!

Αἴματι ἡρώων ἐρωθρὸν πεδίον πολὺ χεῖρε,

Ἥμετέρον μεγέθους ὦ τάφος, ὦ σὸ Μοχάτς.

«Hősök véréből piros csatatér légy nagyon üdvöz (nagyon köszöntlek),

A mi nagyságunknak óh sirja, óh Mohács!»

Az 1-ső vers alakilag jó, de tartalmilag hiányos, mert sem a *gyásztér*, sem a *sóhajtvá* nincs fordítva. A *nagyon* és *sóhajtvá* között nagy a különbség. Valakit *nagyon köszönteni* egészen más mint *sóhajtvá köszönteni*.

A győztes nagyon köszöntheti a csatatért, mely reá nézve örömtér; de Kisfaludy Károly hazafiúi bánatában sóhajtvá köszönti a csatatért, mely az egész hazára nézve gyásztér.

Dr. Vári Rezső gáncsolja Kassait, hogy az ἐρωθρὸν-ban az ο-t rövidnek basználja. Az igaz, hogy Homér a rövid hangzót, ha néma és folyékony betű következik utána, többnyire hosszúnak veszi, de nem ritkán rövidnek is. A mi különösen a θρ-t illeti, az előtte álló rövid hangzó gyakran rövid marad. Így II. XI, 553: ἀντί: ἀΐττουσι θρασείων ἀπὸ χεῖρων, hol az ἀΐττουσι vég t-ja rövid. Odyss. I, 145: ἐξείης ἔζοντο κατὰ κλισμῶς τε θρόνους τε, hol a θρ előtti álló ε rövid. Odyss. VII, 95: Ἐν δὲ θρόνοι: περὶ τοίχων ἐρηρέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθω, hol a δὲ a θρ előtti szintén rövid. Odyss. I, 183: πλέων ἐπὶ οὔνοπα πόντον ἐπ' ἄλλοθρόους ἀνθρώπους, hol ἄλλοθρόους-ban a θρ előtti ο rövid.

A 2-ik vers nem fejezi ki az eredetinek a szépségét, melyben a költő nem ok nélkül alkalmazza a *nagy* jelzőt, úgy a nemzeti létre, mint a nemzet temetőjére. A milyen nagy volt a nemzet, olyan nagy a temetője. Ez a költő gondolata. A fordításban ez elmosódik s helyette két fölkiáltási *óh*-t találunk, hogy pentameter létesüljön. — A *nemzetit* is hiába keressük a fordításban.

3—4. v.

Hollószárnyával lebegett a zordon enyészet,
S pusztító erejét rád viharozta dühe.

Αἰρούμενος κόρακος πτέρυγι λυγρός ἔπτη ὄλεθρος
Καὶ δυνάμει δαΐα σε προέτρεψε βία.

«Hollónak szárnyával fölemelkedvén repült a gyászos vész,
És ellenséges (harcias, megsemmítő) hatalom által erővel
kényszerített (buzdított) téged.»

A *zordon* hellénül ἄγριος, ὄμιδος, σιληρός, τραχύς.

A *fölemelkedvén repült* nincs az eredetiben. *Lebegni* a hellén nyelvben αἰωρεῖσθαι.

Dr. Vári Rezső azt mondja, hogy ἔπτη helyett ἐπετάσσατο az epikai alak. De csalódik, mert az epikai aoristus ἔπτατο és πτάτο (Ilias XXIII, 880. V, 99 ; Odyss. XI, 208.)

A *λυγρός*-t ismét gáncsolja Vári Rezső a rövidnek vett *o* miatt. Lásd megjegyzésemet az 1-ső vershez.

A 4-ik vers értelmetlen s nem felel meg az eredetinek.

δαΐα-ban az első *α* hosszú, fordító úr pedig rövidnek vette. Homérnál mindig δῆϊτος fordul elő s ha a vers megkivánja, akkor az *η* csak egy szótagot képez.

Továbbá a *düh* nem βία, hanem μανία, λύσσα, οἶστρος, παραφορά, ὄργη.

Kárviharozni hellénül ὀρμᾶν, ἐφορμάσθαι τινί, ἐπί τινα, vagy ἐπισεύω.

A *προέτρεψε*-t alaptalanul rosszalja Vári Rezső a *τρ* előtt álló *ε* rövidsége miatt. Már pedig Homérnál a *τρ* előtti rövid hangzó többször rövid marad; így Odyss. X, 528: αὐτὸς δ' ἀπονόσφι τραπεύσθαι, a *τρ* előtti *ι* rövid. Ilias III, 422: ἀμφίπολοι μὲν ἔπειτα θωῶς ἐπὶ ἔργα τράποντο, hol a *τρ* előtti *α* rövid. Odyss. XX, 230: ἴστω νῦν Ζεὸς πρῶτα θεῶν ξενίη τε τράπεζα, hol a *τρ* előtti *ε* ismét rövid marad.

5—6. v.

S vad diadalma jelét robogó villámival itten
Honni vitéz seregink holt tetemére süté.

Σημά τε τῆς νίκης μηχανικῆς ἐνέκαυσε κεραυνοῖς
'Ανδρείων στρατιῶν σώμασι τῆς πατρίδος.

«S az őrjöngő győzelem jelét rásütötte villámokkal a hon
vitéz seregeinek testeire.»

A diadaljelt a költők legtöbbször *τροχαιον* által fejezték ki.
Csak Euripides Phoenissáiban (1258. v.) fordul elő *σημα νίκης*.

A *robogó* hiányzik a fordításban.

Az *ἐνέκαυσε* (rásüt) szót a pentameterbe kellett volna tenni,
mint az eredetiben.

Az 5-ik versben *σώμασι* helyett *νεκροῖς*-nek adok elsőséget,
mert igaz ugyan, hogy a homéri költeményekben a *σῶμα* mindig
holt tetet jelent, de a homéri kor után már általában *élő testnek*
veszik. Hesiod a *Munkákban és Napokban* tanácsolja az em-
bernek, minő ruhát öltön magára, nehogy a szőr megmeredjen a
testén, κατὰ σῶμα (540. v. = 538. v.).

Theognis azt mondja a szegénységről: *meggyalázod a tetet*,
σῶμα κατασχόνεις (650. v.). — Sophocles *Philotetesében* Odysseus
Neoptolemust *testre nézve* vitéznek nevezi, γενναῖον τῷ σώματι.
(51. v.). Ugyanannak *Oedipus királyában* mondja Polybus halálá-
ról a hírnök: *öreg testeket* megöl a pillanat, παλαιὰ σώματ' ἐνθάξει
ῥοπή. (961. v.) A holt tetemet pedig *νεκρός*, *νέκος* által fejezték ki.
Sőt maga Homér is a meghalt, megölt emberekről használja ezt
a két szót. Így az Odysseában mondja Elpenorról: «de miután a
tetem elégett» ἀὐτὰρ ἐπεὶ νεκρός τ' ἐκάη. (XII, 13); az Iliasban
olvassuk, hogy Antiphus megölte Leucust, a ki Simois *holt testét*
másfelé húzta, νέκυν ἐτέρωσ' ἐρόοντα (IV, 492).

Vári Rezső kifogásolja, hogy a *πατρίδος*-ban az *α* rövidnek
használtatik; ismét helytelenül; mert Homérnál és az alagyások-
nál ugyan mindig hosszú, de hogy *τρ* előtt a rövid hangzó rövid is
marad, azt láttuk a 4. vershez a *προέτρψε*-ben. Azután az Antholo-
gia Palatinában (XI, 75. v.) olvassuk: ὡς ἐκ τῶν πατρικῶν μηδὲ
λαβεῖν τὸ μέρος, hol a *πατρικῶν α*-ja rövid.

7—8. v.

Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki széked?

Nem halt volna hazánk dísze, virága veled.

Τόμορι, σ' ἔδρανα τὰρχιερέως τί λείλοιπας ἄθικτα;

Ἄνθος γ' ἡβῶντων οὐκ ἂν ἀπώλειθ' ὄλον.

«Tomori! Miért hagytad el az érseknek szent széket?

A felserdülök egész virága el nem veszett volna.»

Kimaradt a Tomorit oly híven jellemző *büszke vezér*, s helyette *szentnek* nevezi az érseki széket, a mit az eredeti nem tesz.

Tudjuk, hogy nem csak felserdülök, ifjak, hanem korosabbak is veszték el Mohácsnál, u. m. országnagyok, püspökök, vezérek. Ezeket érti Kisfaludy a haza díszei alatt.

S a hexameter nagyon döcögő, mert az első három láb csupa lengedi, metszet nélkül.

Erre azt mondhatja ugyan Kassai úr, hogy ilyen versek az Iliasban és Odysseában is találhatóak. De az Ilias 15 ezer, és az Odyssea 12 ezer sorból áll. Nem csoda tehát, hogy ilyen roppant nagy költeményekben sántikáló versekre is akadunk. A *Mohács-elegia* ellenben csak 88 versből áll. Fordító tehát több óvatossággal lehetett volna, hogy ne írjon fülsértő verset.

S mire való a τ az ἀρχιερέως előtt? Talán crasis, τὰ ἀρχιερέως helyett? De ha már σ' ἔδρανα e helyett σὰ ἔδρανα kellemetlen, minek ezt még kellemetlenebbé tenni a τὰρχιερέως által? Vagy talán csak nyomdahiba az önálló τ' = τς helyett. Ekkor azonban is a jelentése s nem illik oda, mert azt jelentené: «miért hagytad el érseki székedet is».

De ez föltételezné, hogy még más is hagyott el.

Egyébiránt az εως synzesisét helytelenül kifogásolja Vári Rezső, mert igen sokszor fordul elő Homérnál is.

9—10. v.

Harcz tüze lángítá bizton viadalra kikelted,

S érted mennyi dicsők estenek áldozatul!

Ὅρμωντ' ὄξινέν σε μαχητικὸν εἰς τὸ μάχεσθαι,

Κἄπιπνον δὲ πόσοι σοῦ γ' ὕπερ εὐδόκιμοι.

«Téged a vágýt buzditott a vitadüh a harczolásra,

S hány jóhirűek estek el miattad.»

ὄξυνεν helyett a homéri ὄτρυνεν az igazi. — εἰς τὸ μάχεσθαι
nincs görögül mondva, hanem ὄτρυνε μάχεσθαι. Ilias II, 94: ὑτρό-
νοσ' ἔναι. «Serkentvén menni» IV, 294: οἷς ἐτάρους ὀτρύνοντα μά-
χεσθαι «az ő társait harcolni buzdítva.» U. o. 414: ὀτρύνοντα μά-
χεσθαι Ἀχαιοῦς. «Az achaeokat harcolni buzdítót.»

11—12. v.

Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod;

Tárogatód megszűnt, rozsdá emészti vasad.

Χώρα σ' ἴν στενή, ὡς μικρὸν δ' οἴκημα τὰ νῦν σὸν

Σὴ βυκάνη σιγῆ, σὸν ξίφος ἰὸς ἔχει.

«Országod szűk vala, mily kicsiny pedig most a te lakásod!
Tárogatód hallgat, kardodat rozsdá tartja.»

Eggy és néma nincs fordítva. — στενή epikailag στεινή.

βυκάνη nem költői szó. A prózában először Polybiusnál for-
dúl elő.

13—14. v.

Nyugodj! rajtad üzé dölýfét a csalfa szerencse,

A békitő sir enyhe takarja porod.

Κεῖσο νῦν ἤσυχος, ὕβρισε γὰρ σε τόχη γ' ἀπατηλή,

Εἰρήνην ποιῶν τύμβος ἔχει σε νεκρόν.

«Feküdjél most nyugodtan, mert ugyan csak bántalmazott
téged a csalfa szerencse,

Békét eszközlő sir tartson téged, a holtat.»

Most nyugodtan fölösleges, mert azt már a Keῖσο fejezi ki.

A hexameter ismét döcög, mert az első három lábán nincs
metszet.

A νεκρόν rövid ε-ját ok nélkül támadja meg Vári Rezső, mert
κρ előtt Homérnál is rövid marad a hangzó, mint Odyss. V, 488:
ὡς δ' ὅτε τις δαλὸν σποδιῆ ἐνέκρυψε μελαίνῃ, az ἐνέκρυψε-ben a κρ
előtti ε rövid marad.

15—16. v.

Hány fiatal szívet, tele sok szép földi reménnyel,

Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!

Ἦ πόσοι ἤθεοι, οἷς πολλαὶ γε παρ' ἐλπίδες ἦσαν,

Ἔλοντο στέρρως θουρίω ἐν δόρατι.

«Óh hány ifjú, kiknek sok reményök volt jelen,
Vesztek el kegyetlenül a megrohanó (erőszakos, heves, har-
cziasan vad) csatában!»

Nincs fordítva sem a *szív*, sem a *szép földi*.

17—18. v.

Élte kies tavaszán kora sírt hány ifju találá,
Kit nem rég az öröm lágy öle ringata még!

Ἐψαυσαν πρὸ ἀκμάζοντες πόσει ἡθροὶ ἡρίων,

Ὅς ἄρτ' εἰσφραίνον δῆρ' ἀφροδίτῃ' ἔτι.

«Hány virágzó ifjú érintette korán a sírt,
Kiket épen most valóban megvidítanak még szerelmes
dolgok.»

E szép kifejezés *élte kies tavaszán* a fordításban egészen
elmosódik.

A *szerelmes dolgokról* semmit sem mond az eredeti.

Vári Rezső hibának tartja, hogy *ἀφροδίτῃα*-ban az első *α*
rövidnek van vége: de ugyanígy van ez Ilias V, 370: ἡ δ' ἐν γού-
νασι πίπτε Λιωνῆς δι' Ἀφροδίτῃ, hol az Ἀφροδίτῃ *α*-ja rövid.

19—20. v.

Disztelen itt fekszik, deli termete összerutitva,

Száguldó paripák vas szegű körmök alatt.

Κεῖνται ἀκομφοὶ ἐκεί δ' εἰσφρῆς πεπινώμενοι εἶδος,

Ἴππων ἀχθέντων ὠκινόδων ὄνοχι.

•Ott pedig disztelenül fekszenek, elrutitva széptermetű
alakkjokon,

Vitetvén (terheltetvén, szomorkodván) a gyors lábú lovak kör-
métől (körmével, körme által).»

Jobb a vers, ha εἰσφρῆς és πεπινώμενοι helyet cserélnek, mert
akkor nem kell az εἰσφρῆς-t synizesis által olvasni. Egyébiránt
πεπινώμενοι nem költői szó.

ἀχθέντων nagyon homályos, mert ha az ἄγω-nak participiuma
a szenvedő aoristusban, akkor kérdés: kik vitetnek? A lovak nem,
mert ezek magok száguldoznak a patáikon. Vagy az ifjak? Hiszen
ezek holtan fekszenek. S ha mégis ezekre vonatkozik, akkor rossz
a mondatszerkezet, mert ἀχθέντες volna a helyes. Ha pedig ἀχθέν-
των annyit akarna jelenteni, mint *terheltetvén*, akkor ismét hibás az

alak, mert ἄχθομαι-nak az aoristusi participiuma a szenvedőben ἄχθεσθεις, tehát a többes genitivusa ἄχθεσθέντων, nem pedig ἀχθέντων. S ezen esetben is a holtakra vonatkozólag ἀχθεσθέντες-t kellene mondani. Ha végre az ἄχθωας-tól (szomorkodom, busulok) vette az ἀχθέντων alakot, akkor ismét hibázott, mert sem a szágduló paripák, sem a holt ifjak nem szomorkodnak. S ha ez utóbbiak még is szomorkodnak, akkor ismét ἀχθέντες volna a helyes alak.

Az ὠκυποδῶν (gyorslábú) sem felel meg a *vasszegű*-nek.

Homér csak a sas karmát nevezi| ὄνοξnak s mindig a többesben. Később a patát is nevezték így; péld. Anthologia IX, 64, 6: πῶλον ὄνοξ «a ló patája». Xenophon pedig (Περὶ ἵππικῆς L, 3): Πρῶτον τοῦς ὄνοχας σκοπῶν, «Előbb a patákat vizsgálván».

21—22. v.

Szöghaja fürteivel nem játszik kedvese többé,

Vér s tapadó portól megmerevültek azok.

Ὁδᾶτι παίζει τοῖς πλοκαμοῖς αὐτῶν κόρη εὐώψι,

Ὅτθε πεπύρασιν χάρματι καὶ κονία.

«Nem játszik többé fürteikkel széptekintetű leány,

Ezek vértől is portól is merevültek.»

Nincs fordítva *szöghaju, tapadó*. A *széptekintetű* nincs az eredetiben. Nem *πλοκαμοῖς*, hanem *πλοκάμοις*.

23—24. v.

Hasztalan áll az úton váró hive fris koszorúval,

Nem jön-e bajnoka még, félve, remélve vigyáz.

Ἐν δ' ὁδῷ ἕστηχ' ἄλλως τὸν στεφάνῳ φίλη αὐτῶν,

Καὶ τηρεῖ ταρβοῦσ' ἕψ πάλιν ἐρχομένους.

«Az úton áll hiába koszorúval a kedvesök

És félve lesi (szemmel tartja) az ismét visszajövőket.»

Ismét kellemetlen hangzású hexameter, mert az első három lábon nincs caesura.

Kimaradt a *váró, fris, remélve, bajnok*. S miért *kedvesök*?

25—26. v.

Hogyha levél zördül, őt sejteti véle szerelme,

Néz, piheg, arcza tüzel s keble feszülve haboz.

Παιδὶ φίλῃ ῥόθου αὐτὸν ἐνὸς φύλλου γ' ὑποφαίνει.

Δὴν λείψσει, μύζει, καὶ φέρεται τε πόθῳ.

«A kedves gyermeknek egy levél zördülése őt alúlról tünteti elő,

Sokáig néz, nyög (sohajjt) s a vágtyól vitetik (ragadtatik, hajtatik, üzetik).»

A kedves gyermek nincs az eredetiben, s *alólról előtüntetni* egészen más, mint *sejteni, gyanítani*, Odyss. XVII, 409: φρήνον ἐλὼν ὑπέφηγε τραπέζης. «Fölkapván az asztal alatt levő zsámolyt mutatta». Ebből a versből is láthatja dr. Vári, hogy az ε a τρ előtt nem hosszú.

Sokáig nincs az eredetiben. — *Arcza tüzel* nincs fordítva.

Keble fészülve haboz egészen más mint *vágytól vitetik*.

27—28. v.

Ah! de hiába tekint a távol lenge kódébe,

Elmarad a kedvelt s érzete bűnnek ered.

Ἄλλὰ μάτην βλέπει εἰς τὰ πρόσω μετέωρ' ὀμιχλώδη·

Ὅχι ἔχει δ' οὐδ' ἐραὶ καὶ φρενὶ οἴκτον ἔχει.

«De hiába nézi a távolban a ködös légtüneményeket,

Nem jön pedig, a kit szeret, és szívében szájalom (sajnálkozás, könyörület) van.»

μετέωρα. Aristoph. Felh. 490. v. és Madar. 690. v. περὶ μετεώρων «az égi dolgokról.» 818. v. ἐκ τῶν νεφελῶν καὶ τῶν μετεώρων χωρίων «a felhőkből és magas tájékokról.» Az Il. VIII, 26 μετήρορα = magasról függők; XXIII, 369: ἀΐξασκε μετήρορα = magasra ugrottak.

A pentameter második része nem fejezi ki az eredetit, mely szerint a leány búsulni kezd. Odyss. II, 81: οἴκτος δ' ἔλε λαὸν ἅπαντα «könyörület fogta pedig el az egész népet», XXIV, 438: οἴκτος δ' ἔλε πάντας Ἀχαιοῦς «könyörület fogta pedig el az összes achaeokat.»

Vári Rezsőnek nem tetszik τὰ πρόσω, mivel szerinte a τὰ a következő πρ miatt csak hosszú lehet. De nincs igaza. Ilias XVII, 445: οὐρανὸθεν καταβάσα· προῆκε γὰρ εὐρόπα Ζεὺς, a καταβάσα-ban a vég α rövid, habár πρ következik utána. Odyss. XV, 440: σιγῆν, μὴ τίς μὲ προσαυδάτω ἐπεσον, a με rövid, jóllehet πρ áll utána.

Szintúgy alaptalanul gáncsolja, hogy az ὀμιχλώδη-ban az ο röviden van véve. γλ előtt Homéznál is áll rövid hangzó; így

Odys. XIV, 529: ἀμφὶ δὲ γλαῖναν ἐέσσαι, a δε rövid, noha γλ következik utána. Homér Éneke Hermesre 560. v. αἰ δ' ὅτε μὲν θοίευσαν ἐδηδύσαι μέλι γλωρόν, a μέλι i-ja rövid, daczára az utána álló γλ-nak.

29—30. v.

Végre megérti Mohács veszedelmét; gyöngö virágként
Hervad el a szép szűz néma keserve között.

Δεινὰ Μοχατσίου ἦδε τέλος καταμανθάνει· ἄνθος
Ὡς ἀπαλὸν φθίει παρθένος ἀχθομένη.

«Mohácsnak veszelyeit ez végre megtudja;

Mint gyöngö virág sorvad a fájdalmat érző szűz.»

Ha fordító úr nem használja e hosszú szókat Μοχατσίου, καταμανθάνει, behozhatta volna a hexameterbe a *gyöngö virágként* szókat, mint az eredetinek hexametere.

Kimaradt *szép* és *néma keserve*. — A hexameter ismét döcög.

31—32. v.

Sírja fölött enyeleg suttogva az alkonyi szellő,
S a hűség csendes angyala őrzi porát.

Τόμβου ὕπερ παῖζει ζέφυρος κούφος ψιθυρίζων
Καὶ δαίμων πιστῶν τὴν φθιμένην ἐφορᾷ.

«Sírja fölött enyeleg suttogva a könnyű nyugati szél,
És a hívek védistene megfigyeli a sorvadó nőt.»

Könnyű nincs az eredetiben.

Kassai úr a *hűséget*, mely az eredetiben áll, a leányra vonatkoztatja, mintha ez halt volna meg s ennek a sírja fölött suttogna a szellő. De ez ellenkezik az egész következő szöveggel, mely a bajnokok haláláról szól. Én tehát úgy értem Kisfaludy versét, hogy a leány, mint a hűség angyala, őrzi bajnokának a porát.

A fordításban kimaradt *csöndes, porát*.

33—34. v.

Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
Fénytelen itt szunnyad s kő se mutatja helyét.

Ὡ πόσοι ἐσθλοὶ ἀγωνισταὶ, βίου ἄξιτοι εὐκλεοῦς.
Τῆδ' εὐδουσ' ὕπνω κούδ' ἐ γε σῆμα τόπων.

«Óh mennyi dicső harczos, dicső életre méltók,
Itt alusznak álomban s nincs is sírköve a helynek.»

εὐκλειδῶς-ban nehézkes az εὐδῶς synizesise. Más szót kellett volna keresni. A pentameterben a fölösleges *áloban* helyett szükséges volt volna a *fénytelen*-t kifejezni.

35—36. v.

Ósi szabadságért harczott bár férfikarokkal.

Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát,

Εἰ καὶ ἐλευθερίας ὑπερ ἀνδρείως ἐμάχοντο,

Αἷματι βιάπτοντες μαινόμενοι δόρατα·

«Habár a szabadságért hősieleg harczolának,

Vérrel befestvén a dühöngők a dárdákat.»

Kimaradt az *ósi* és a *rendzavaró*.

37—38. v.

Ám de hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?

Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.

Τίς μὴν δεινὸς ἔχει γ' ἀποφύγειν χείρας ἀπειρούς;

Ἐν νέκυσιν μάχεται, τοῦ βιοτοῦ δ' ἀμελῶν.

«De kicsoda bírja magát erősen, hogy számtalan kezeket elkerüljön?

Tetemek között harczol, az élettel pedig nem törődve.»

Kimaradt az *ollyan*. Az *ἀποφύγειν* előtt a γ' s ἀμελῶν előtt a δ' fölösleges. A pentameter 2-ik része jobb volna így: καὶ βιοτοῦ ἀμελεῖ.

39—40. v.

Sinli szokott terhét tűzménje, nyihogva kapar, vág,

Rugdal, rázza fejét, hosszú sörénye lobog.

Λαίπεται ἄχθορος, οὗ γ' ἔθας ἦν, μόγις ἵππος ἄθυμος,

Λακτίζει, χαιτήν σεισάμενός γε μακράν.

«Elhagyatik a tehertől, melyhez hozzászokott, a kedvetlen (búsuló, bátortalan, haragtalan) ló.

Rugdal, rázza hosszú sörényét.»

A *tűzmén* semmiképp sines kifejezve. A *nyihogva kapar, vág* egészen hiányzik. S hol maradt a *fejét* és *lobog*?

41—42. v.

Elszáguld, hazatér s így hirli vitéz ura huntyát,

Kit repedő szívvél hölgye zokogva sirat.

Κἀνατρέχει τροφέ' ἀγγέλλων τεθνεῶτα δόμονδε,
 Ὅν δάμαρ οἰκίστη δεῖνοπαθοῦσα βροῶ.
 «S visszaszalad haza felé, hirdetve hogy eltartója meghalt,
 Kit legszánandóbb felesége zokon véve (főnhangon panaszkodva) hí.»

Nincs fordítva *elszáguld* és *vitéz ura*. Τροφεὺς = ápoló, nevelő, eltartó. S egy költőnél sem fordul elő.

A pentameter 2-ik része egészen mást mond, mint az eredeti.

43—44. v.

Mig sűrű könnye apad, s ő is hű férje után hal,
 S a kiürült háznak csak dűledéke marad.
 Μέγρ' ἄν κἀτῆ ἀποθνήσκη μετὰ πιστὸν ἀκοίτην,
 Καὶ δόμου ἐστὶ κενὸ λείψανα λοιπὰ μόνον.

«Miglen maga is meghal a hű férje után,
 S az üres háznak csak maradékai maradnak hátra.»

Nincs fordítva *sűrű könnye apad*. A μέγρι-ben nem lehet s nem szabad a vég iótát elidálni.

λείψανα λοιπὰ szószaporítás. λείψανον még nem fordul elő a homéri költeményekben, de azért nem lehet elvetni, mert későbbi költők használják, mint Euripid. Medea 1387. v. Ἄργους κάρα σὸν λείψανον πεπληγμένους. «Az Argohajó romjával fejedem megsebesítettén.»

45—46. v.

A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla kevélyen,
 Döltében viruló ágait így temeti.
 Δρὸς ᾗδ', ἧ τοσαύτης σοβαρῶς ἀνέμοις ἀντέστη,
 Πίπτουσ' εὐφύλλους κλώνας ὀρώσσει ἄμα.
 «A tölgy így, mely annyiszor kevélyen ellenállt a szeleknek,
 Lerogyván, együtt elássza a levéldus ágakat.»

Az eredeti pentameterből az *igy*-et áttette a hexameterbe. *Viruló* nincs fordítva. — *Temeti* nem ὀρώσσει. S ἄμα fölösleges foltozás.

47—48. v.

Hány bajnok hala így, de csak a boldog leli bérét;
 A meggyőzöttnek csillaga véle tűnik.
 Ὡδε πόσοι τεθνεῶσ', ἀλλ' εὐδαίμων φέρει ἄθλον,
 Τοῦ νικηθέντος δ' ἄστρον ἄμα φθίεται.

«Igy hányan haltak meg! De a boldog viszi el a jutalmat.

A legyőzöttnek csillaga pedig együtt elvész (elmulik).»

Kimaradt a *bajnok* és *csak*.

ἄθλον helyett az epikai ἄεθλον jobb.

A napról, holdról, csillagokról nem mondták a hellének φθίσται, hanem δόει, δόεται.

49—50. v.

Igy hamvadtak el ők alacsony mohlepte gödörben,

S a feledékenység éje borítja nevök.

᾽Οδὲ κατέσβησαν βοθροῖσι βρωῶδεσιν οἴδε,

Κὰς λίθην ἄγεται τῶνόματ' αὐτὰ ταχῶ.

«Igy oltattak (száradtak, aludtak) el ezek mohos gödrökben,

És magok a neveik gyorsan feledékenységbe vitetnek.»

Homérnál s a többi epikusoknál κατασβέννυμι mindig csak *eloltok*. Ilias XXI, 381: Ἴφαιστος δὲ κατέσβεσε δεσπιαδὲς πύρ.

«Vulkán pedig eloltotta a roppant tüzet.»

Alacsony kimaradt. Nem βοθροῖσι, hanem βόθροισι, mert a nominativ βόθρος.

Tachō csak foltozás. Az övéiknél bizonyosan nem esnek *gyorsan* feledékenységbe.

51—52. v.

Hantra dül a pásztor s fütörészve legelteti nyáját,

És nem tudja, kinek hőspora nyugszik alatt.

Κλίνεται εἰς βώλους ἀδλῶν τε νέμει βοτὰ ποιμήν,

Ὅνκ εἰδῶς. ὅττ' αὐτὸς τόπος οὕτως ἔχει.

«Hajol göröngyökre a pásztor, s fuvolázva legelteti a marhákat,

Nem tudva, kinek a csontjait birja ez a hely.»

ἀδλῶν, ἀδέλω-tól nem költői szó. Először Xenophonnál fordul elő.

Nem ποιμήν, hanem ποιμήν.

Annyi esze csak van a pásztornak, hogy nem dől a göröngyre, hanem a gyepes földre.

53—54. v.

Titkon még is eped, szomorú dalt zengedez ajka,

S a hős árnyékok csendesén ihletik őt.

Λάθρα ὄμως ποθεῖ, ἄσµα' ἄδει λυγρὸν ὀξύτονον τε·
 Εἶδωλ' ἠρώων ἔνθεον αὐτὸν ἐᾷ.

«Titkon mégis vágyódik, szomorú, élesen hangzó (éles hangsúlyú) dalt énekel.

Hősök árnyképei istentől ihlettnek hagyják őt.»

Nem λάθρα, hanem λάθρη,
 ὀξύτονον nincs az eredetiben.

Ajka és *csendesen* kimaradt.

ἄσµα nem epikai szó, Plato és Xenophon használták.

55—56. v.

A csatasíkon mély borulattal ballag az útas,

Elgondolva minő kétes az emberi sors.

Ἐν πεδίῳ στυγνὸς βαίνει ὁδὸν εἶδος ὀδίτης,

Δηρὸν φροντίζων, ὡς τὰ βροτῶν ἀσαφή.

«A csatatéren szomorú arczczal lépdél az útas,

Sokáig gondolkodva, minő homályosak a halandók dolgai.

Sokáig nincs az eredetiben. — *ἀσαφή* nem költői szó.

Vári Rezső rosszalja, hogy τὰ a βροτῶν előtt rövidnek van véve. Ismét alaptalanul. Ilias IX, 545: οὐ μὲν γάρ κ' ἐδάμη παύροισ βροτοῖσιν, a παύροισι vég *ι*-ja rövid. Homér Éneke a Holdra 13. v: τέκµωρ δὲ βροτοῖς, a δὲ rövid.

57—58. v.

Néz és elkomorul s lesütött szemmel halad ismét,

Fölpattant sebeit belseje érzi maga.

Σκυθρωπὸς βλέψας τε κάτω βαίνει πρόσω αὐθις,

Ἐλκη ἀναξανθέντ' ἢ φρενὶ αἰσθάνεται.

«Komoran le is nézve megy ismét tovább,

Fölszaggotott sebeit érzi a belsejében.»

ἢ helyett szükséges ἦ = ἐῆ. — ἀναξαίνω és αἰσθάνεται nem költői szók.

59—60. v.

Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt nyugtat az éren,

Mintha fődözgetné, hogy ne tekintse szemünk;

Ἐνθαπερ ἔσπερος ἀκτις νάµα καλύπτει ἀτµῶδες,

Ὡσπερ κρύπτουσα πρὸς βλέφαρ' ἡμέτερα·

(544)

«Hol az esti sugár betakarja a gőzös folyót,
Mintegy elrejtve szemeink elől.»

A hexameter nagyon izléstelen. Egyetlen egy him-cæsurája sincs.

61—62. v.

Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
Sülyvedező lova ércz himzetü terhe alatt.

Λουδοβίκος, βασιλεὺς ταλαπειρίος, ἀντήρσειεν
Ἴππῳ χαλκοβαρεὶ δυσμένῳ γε βαρῦς.

«Lajos, csapásokat szenvedett király, ellentámaszkodott
(ellendolgozott, ellene erőlködött)

A sülyedő érczsulyu lótól nehéz.»

63—64. v.

Hasztalanul terjeszti kezét, nincs, nincs ki segítse ;
Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt.

Χεῖρα μάτην ὀρέγχει, κοῦδεις ὅς ἀρήξει ἔνεστιν,
Ἀτλήματων νεκρῶν ἄθλιός ἐστι μόνος.

«Kezét hiába nyújtja ki és senki sincs benne, (hol?) a ki segítend,

A holt harczosok között egyedül van, szegény.»

ἄθλιος nem epikai szó és μόνος helyett μόνος-t használtak az epikusok és alagyások.

65—66. v.

Tátogat a mélység, aranyos pánczélja fakó lesz,
S összezuzott testét hab fedi s barna iszap.

Ἢ βαθύτης χαίνει, θῶράξ τε πέλει χρόνῳ ὠχρός,
Καὶ σώμ' ἔμπηρον κύμασι κρόπτεθ' ἔλον.

«A mélység tátog, a pánczél idővel sárga lesz,

És a megcsonkitott test egészen betakartatik hullámokkal.»

Kimaradt az *aranyos* és *barna iszap*.

βαθύτης és ἔμπηρος prózai szók.

ἔλος helyett az epikai nyelvben οὔλος van elfogadva. Itt azonban fölösleges, mert nincs az eredetiben.

67—68. v.

Ekként halni kínos! kegyalak! neked életed így tűnt!

Veszteden a magyar ég napja sokára leszállt.

Ἦ πικρὸν ὧδ' ἀποθνήσκειν, σοὶ βίος οὔχεται οὕτως

*Ἥρρησεν πατρίδος σοῦ φθιμένου τὰ καλά.

«Valóban keserű, így meghalni! Neked így mulik el az élet;
Te meghalván, elvesztek a haza javai.»

Valóban nincs az eredetiben.

Kegyalak kimaradt.

A pentameter semmikép sem fejezi ki az eredetit.

69—70. v.

Ifju valál, örvényt nem sejtven szörnyen adóztál,

Szendergő porodat béke lebegje körül.

*Ἦσθα νέος, βάραθρον δ' οὐκ αἰσθόμενος τίσιν ἔσχες·

Εἰρήνην ἀγάγοι τώστέα σου χθόνια.

«Ifju valál, örvényt nem érezvén, büntetést birtál,

Békét hozzanak a te földi csontjaid.»

βάραθρον helyett az epikai szó *βέρεθρον*.

αἰσθόμενος nem költői szó.

Szörnyen kimaradt.

A pentameter egészen mást mond mint az eredeti.

71—72. v.

Hajh s ezt visszavonás okozá mind s durva irigység!

Egységünk törten törve, hanyatla erőnk.

*Ὡ τάδε πάντ' ὑπαγωγὴ καὶ φθόνος ἔρξε κάκιστος

*Ἢ στάσις ἡμέτερόν γ' ὄλεσε πᾶν τὸ κράτος.

«Óh mind ezeket a bevonás (levonás, bevitel, bevezetés, ámitás, visszavezetés, visszavonulás, tisztulás, következés) és a leggonoszabb irigység tette.

A lázadás elpusztította egész erőnket.»

ὑπαγωγή, a mint a fölebbi zárjel között látjuk, nem jelent *visszavonást* = *viszályt*, s nem is epikai szó.

A *πᾶν* a pentameterben fölösleges.

Az egység hiánya még nem *lázadás*.

73—74. v.

A sorvasztó láncz így készüle árva hazánkra;

Nem, nem az ellenség, ön fia vágta sebet.

Πατρίδι ὄρφανῆ ὧδε τέτυκται δεσμὸς ἀναίρων,
 Τοῦτο δὲ τραῦμ' αὐτῆς ἔκγονος εἰργάσατο.
 «Az árva hazának így készítettett a megölő lánc,
 Ezt a sebet pedig az ő ivadéka csinálta.»
 A hexameter nagyon döcög, mert egyetlen egy himmetszete
 sincs.

τραῦμα nem epikai szó.

75—76. v.

Γυászemléκτῆνιδέκ! mi sok inség kutfeje lettel!
 Πάρολγὸ μεζεὶδ βάνατος οσζλοπα εζ.
 Χῶρος ἔχων μνήμηγ λύπησ πῶσα πῆματ' ἔθημας·
 Καπνώδων ἀγρῶν στύλος ὄδ' ἐστὶ βάρους.
 «Vidék, birva a bú emléké, mennyi csapásokat okoztál!
 A füstölgő mezők sulyának ez az oszlopa.»
 καπνώδης nem költői szó.
 στύλος helyett στίλη-t használtak az epikusok.
 βάρους nem *griász*, hanem súly, nehézség, teher, nyomás,
 aggály, tekintély, méltóság, erő, tehetség.

77—78. v.

Ναγυγὰ λέττ Σζολιμάν γῶγέτ Βυδα ὀρμαὶ νυῶγτέκ,
 Σ κένυε υαδὸν δυτάν ἀννυὶ υἰσζάλυρα τυτάνκ.
 Σουλμάνου μεγάλου κορυφαὶ Βουδῆσ στένον ὄβρεως,
 Καθθαδιζομένου νεῖκος ἐγίγνετ' ἀεί.
 «Nagy Szolimán gῶgjét nyῶgték Buda csúcsai
 S a makaeszkodónak mindig volt υἰszálya.»
 καθθαδιζομενον hibásan áll καθθαδιζομενου helyett. De αὐθα-
 διάζομαι nem költői szó.

Nem tudom, miért nevezi Szolimánt, Szulimanosznak. Meg kellett volna tartania az eredeti Szolimánt. Hiszen αν-*ra* végződő személynevek voltak a helléneknél is, pl. Ἀλκμάν. Azután én azt gondolom, hogy Szolimán ugyanaz a mi *Salamon*, görögül Σολομῶν vagy Σαλομῶν.

79—80. v.

Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain ekkor,
 S a Duna szőke vizén hány rabok usztak alá!

Παρθένου ἐξεμαράνθησαν λέγει ὦ πόσαι αὐτοῦ,
 Δεσμώτας τε πόσους Ἰστρου ἔκρουψεν ὄδωρ.
 «Óh mennyi szűz hervadt el az ő ágyában,
 S hány foglyokat rejtett el a Duna vize!»
Ágy nem kar, és uszni nem elrejténi.

81—82. v.

Birtok nem vala már, idegen lett a magyar otthon,
 Félhold kérkede szét városi tornyairól.
 Κτήματ' ἔτ' οὐκ ἔν, οἴκοι δ' ἔν ξένος Οὔγγαρος ἦδη,
 Τουρκῶν σημεῖον φαίνεται ἐν πόλεσιν.
 «Birtokok nem valának többé, otthon idegen vala már a magyar,
 A törökök jele látszik a városokban.»
 ξένος helyett ξείνος az epikai szó.
 σημεῖον nem fordul elő az epikusoknál, hanem σήμηιον.
Kérkede és tornyai nincs fordítva.

83—84. v.

El! ti komoly képek! ti sötétség rajzai félre!
 Uj nap fényle reánk annyi veszélyek után.
 Ἄλλ' ὅμοις ἰδέαι στόγν' ἔρρετ' ὦ εἰκόνας ἀγλῶος,
 Ἄστρον ἔλαμψε νέον πατρίδι ἡμετέρῳ.
 «De ti gyűlölt tünemények (látszatok) takarodjatok, óh a sötétség képei;
 Uj csillag fénylett hazánkra.»
 ἡμετέρῳ helyett ἡμετέρῃ az epikai alak.
 A fölkiáltási *óh* csak fölösleges toldalék.
 εἰκῶν nem epikai szó.
Annyi veszélyek után nincs fordítva.

85—86. v.

Él magyar, áll Buda még! a mult csak példa legyen most,
 S égve honért bizton nézzen előre szemünk.
 Οὔγγαρος ἐστ' ἔτι Βούδα τε, τὸ πρὶν νῦν παράδειγμα,
 Καὶ προορώμεθ' ἀεὶ πατρίδος αἰθόμενοι.
 «Van (él) még magyar, Buda is, az előbbi most példa;
 S nézzünk mindig előre, hevülve a honért.»
προορώμεθα nem költői szó.

87—88. v.

És te virulj, gyásztér! a béke malasztos ölében,
 Nemzeti nagylétünk, hajdani sírja, Mohács.
 Καὶ θάλλοις σὸ τόπος λυπρὸς εἰρήνην μέγα πολλῆ,
 Τοῦ μεγέθους ἡμῶν ὦ τάφος, ὦ σὸ Μοχάτς.
 «És te virulj, gyászos tér! nagyon bő békével,
 Nagyságunknak óh sírja, óh te Mohács!»
 Kimaradt ölében, nemzeti, hajdani.
 μέγα πολλῆ helyett jobb a μάλα πολλῆ.

Ezekből látszik, hogy Kassai Gusztáv fordítása nem sikerült.

III.

Az én fordításom.

ΕΛΕΓΕΙΑ

τοῦ Οὔγγρου ποιητοῦ Καρόλου Kisfaludy, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ
 Ἰωάννου Τέλλι.

1—2. v.

Λυγρὲ τόπ' ἡρώων βροτόεις στενᾶχοντι μοι οὐλε,
 Τοῦ μεγάλου γένεος σηκὲ μέγιστε Μοχάτς.
 «Hősöknek gyászos vérpirosult tere, üdvöz légy nekem a só-
 hajtónak; (azaz: sóhajtván köszöntlek);
 A nagy nemzetnek legnagyobb sírhelye, Mohács.
 Λυγρὸς. Ilias II, 873: οὐδέ τί σί τόγ' ἐπήρασε λυγρὸν ὄλεθρον.
 «Ez nem is űzte el tőle a gyászos halált.»
 τόπ' = τόπε, τόπος-tól. Aeschyl. Prometh. 417—419. v. οἷ γῆς
 ἔσχατον τόπον ἔχουσι. «Akkik a földnek legvégsőbb terét (vidékét)
 birják.»
 ἡρώων. Ilias I, 3—4: πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
 ἡρώων. «És a hősöknek sok vitéz lelkét az alvilágba küldé.»
 Βροτόεις. Ilias VI, 480: φέροι δ' ἔναρα βροτόεντα. «S hozzon
 vertől pirosult zsákmányokat.»

στενάχοντι Ilias I, 364: τὴν δὲ βαρὸ στενάχων προσέφη. «Az t pedig mélyen sóhajtna megszólítá.»

οὐλε. Odyss. XXIV, 402: οὐλε δὲ καὶ μάλα χαῖρες. «Üdvöz légy (köszöntlek) és nagyon örülj.»

μεγάλου. Ilias II, 134: Λιὸς μεγάλου ἐνιαυτοί. «A nagy Zeus érvei.»

γένεος. Odyss. XVI, 62: ἐκ μὲν Κρητῶν γένος εὔχεται. «A krétaiak nemzetéből dicsekszik (hogy onnan való).»

σηκός Homéernál bekerített helyet jelent, főleg nyájak számára. De már Simonides a költő sirt, koporsót, temetőt, siremléket ért a σηκός alatt, a mint ezt sicíliai Diodorból tudjuk, a ki (XI, 11) Simonidesnek ezt a versét idézi: ὅδε σηκός οἰκέταν εὐδοξίαν Ἑλλάδος εἴλετο. «Ez a sir Hellasnak dicsőségét vette lakóul.»

3—4. v.

Ἵωρεῖτ' ὀλοός κόρακος περὶ γέσσιν ὄλεθρος

Λύσσα δ' ἐοῦ δήτην σοὶ ἐπεσεύε βίτην.

«Lebegett hollónak szárnyaival a vészés enyészet,

S az ő dühe rádviharozta pusztító erejét.»

αἰωρεῖσθαι. Apollonius Rhodius Argonautica IV, 1687. v. τείως μὲν ἴωρεῖτο. «Addig ugyan lebege.»

ὀλοός. Odyss. IX, 82: ἐνθεν δ' ἐννήμαρ φερόμην ὀλοοῖς ἀνεμοῖσιν. «Innen kilencz napig vitettem vészés szelek által.»

περὶ γέσσιν. Ilias II, 462: ἐνθα καὶ ἐνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι περὶ γέσσιν. «Ide és oda röpöködve örülnek szárnyaiknak.» Homéernál mindig csak többes számban.

ὄλεθρος. Ilias XVI, 800: τχεδὸθεν δὲ οἱ ἴεν ὄλεθρος. «S közel vala hozzá a vész.»

λύσσα. Ilias IX, 139: κρατερὴ δὲ ἐ λύσσα δέδυκεν. «S roppant düh megszállta őt.»

δήτην csak két szótagú, mert ηι synizesis által egy szótag, mint Ilias VII, 241: οἶδα δ' ἐνὶ σταδίῃ δητῆι μέλπεσθαι Ἄρηι. «Tudok a harcban a dühös Aresnek örülni.»

ἐπέσευε. Ha a versmérték kívánja, megkettőztetik a σ. Odyss. XVIII, 256: τόσα γάρ μοι ἐπέσευεν κακὰ δαίμων. «Mert annyi bajt viharzott rám az isten.»

5—6. v.

Ὁν τε τρόπαιον ἔχει ὠμὸν δουποῦσι κεραυνοῖς

Ἐν πάτρης κρατερῶν κῆε θανούσι λόχων.

«S a maga vad diadaljelét ott robogó villámokkal

A haza vitéz csapatainak holtaira süté.»

ὄν = ἑόν. Odys. IX, 369: Ὅτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἐτάροισιν. «Senkit én utoljára megeszem az ő társai után.» Itt ἑοῖς helyett οἷς áll.

τρόπαιον. Békaegerharcz 159. v. στήσομεν εὐθύμως το μυσκτόνον ὡδε τρόπαιον. «Jókedvüleg fogjuk itt fölláallítani az egerölő (a megölt egerek miatti) diadaljelt.» Innen ismét láthatja dr. Vári úr, hogy a τρ előtt rövid marad az ε.

δουποῦσι, δουπέω-tól a participium többes dativusa. Ilias IV, 504: δούπησεν δὲ πεσῶν. «S leesvén robogott.»

Ἐν, tmesis által el van választva a κῆε-től, melyhez tartozik.

κρατερός. Ilias III, 179: βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. «Jó király is, vitéz harczos is.»

πάτρη. Ilias I, 30: τηλόθι πάτρης. «Távol a hazától.»

κῆε, καίω-tól, ἔκῆε helyett. Ilias XXI, 248—249: καὶ δ' ἄρα νεκροῦς κῆεν. «S elégette a holtakat.»

λόχος = csapat, sereg. Odys. XX, 49: πεντήκοντα λόχοι ἀνθρώπων. «Embereknek ötven csapatja.» Orpheusi Argonautica 114. v. ἀριστίων λόχος «legvitézebbek csapatja.»

7—8. v.

Τόμορι, γαῦρος ἀγός, τί ἔδος λίπες ἀρχιεργός;

Ἄνθος, ἄκρον πάτρης οὐ μετὰ σεῦ κ' ἔθανεν.

«Tomori, büszke vezér, miért hagyta el az érsek székét.

A haza virága, díszje meg nem halt volna veled.»

γαῦρος. Euripid. Könyörgő nők (Ἰκετίδες): ἤμιστα δ' ὄλβω γαῦρος ἦν (862. v.) «S legkevesebbé vala büszke a gazdagságával.»

ἀγός. Ilias V, 217: Αἰνείας, Τρώων ἀγός. «Aeneas, a trójaiak vezére.» Il. XXIII, 450: Ἰδομενεὺς, Κρητῶν ἀγός. «Idomeneus a krétaiak vezére.»

ἀρχιεργός. Legelőször Herodotnál (II, 143) ἀρχιεργός γάρ

ἕκαστος αὐτόθι ἴστα ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζόης εἰκόνα ἔεικτο. «Mert mind-egyik főpap fölállítja ott életében saját szobrát.»

Nem létezőn más szó az *έρσεκ* kifejezésére, természetes, hogy ezt kell használni.

λίπες. Ilias X, 406: ποῦ νῦν δεῦρο κίων λίπες Ἴκτορα; «Ide jöven hol hagytad Hektort?»

ἔδος, Ilias I, 533—534: πάντες ἀνέστην ἐξ ἑδέων. «Mindnyájan fölkeltek székeikről.»

ἄκρον, valaminek a legfelsőbb részét jelenti; erkölcsi értelemben pedig azt, a mi legjelesebb, legkitünőbb. Aeschyl. Agamemnon (628. v.) τοξότης ἄκρος «jeles íjász.» Ez a szó tehát legjobban adja vissza az eredetinek *diszét*.

Az α rövidségét illetőleg lásd a II. fej. 13—14. versben irt észrevételemet.

σεῦ = σοῦ. Ilias III, 206: σεῦ ἔνεκ' ἀγγελίης «a te követséged dolgában.»

ζ' = κς, az attikai ἄν.

9—10. v.

πῦρ Ἄρεος φλέγεθεν θαρσοῦντ' ἐς ἀγῶνα σὲ ὄρμᾶν,

Σεῦ δ' ἐὼκλειες ὕπερ θῦμα πύσοι ἔπεςσον.

«A harc tüze lángíta téged, hogy bízva viadalra kelj,
S hány dicsők estek érted áldozatul!»

Ἄρης harc helyett. Az α majd hosszú, majd rövid az Iliasban. II, 401: εὐχομενος θάνατόν τε φηγεῖν καὶ μῶλον Ἄρης. «Könyörögvén, hogy kerülje ki a halált és a háború veszélyét.» A genitívusban Ἄρεος is. Ilias IV, 441: Ἄρεος ἀνδροφόνιο «a férfölő háborúnak.»

φλέγεθεν, Ilias XVII, 737—738 πῦρ πόλιν φλεγέθει. «a tűz lángba borítja a várost.»

θαρσοῦντ' = θαρσοῦντα, θαρσέω-tól. Ilias V, 124: θαρσῶν νῦν, Διόμηδες, ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι. «Bizton harcolj most, Diomed, a trójaiak ellen.»

ἀγών. Homér éneke Apollóra 150. v. ζε' ἄν στήσωνται ἀγῶνα. «Midőn a harcot rendezendik.»

ὄρμᾶν, Ilias XXII, 194—195: ὀσσάκς δ' ὄρμήσεις ἀντίον ἀίξασθαι. «Valahányszor pedig neki kelt, hogy ellene rohanjon.»

ἐὐκλείης. Ilias X, 281: δὲ δὲ πάλιν ἐπὶ νῆας ἐὐκλείης ἀφικέσθαι. «Add, hogy a hajókhoz ismét dicsőségesen érkezünk.»

Θῦμα. Aeschyl. Agamemn. 1118. v. κατολολυξάτω θύματος λευσίμου. «Jajveszékelyen a megköveztetést kívánó áldozatért.»

11—12. v.

Χώρα ἴα στείν' ἦ, νὸ σοι ὡς μικρὸς οἶκος ἀναυδος!

Παύσατο σὴ σάλπιγγέ, ἴος ἄορ σὸν ἔδει.

«Egy ország szűk vala! Mily kicsiny most néma lakod!

Megszűnt a tárogatód; rozsdá eszi kardodat.»

χώρα. Odyss. VIII, 573—574: ἄστυνας ἴκει χώρας ἀνθρώπων.

«Az embereknek mely országába érkezél.»

ἴα = egy Ilias XIII, 354: ὁμὸν γένος ἦδ' ἴα πάτρι. «Egy a nemzetségünk s egy a hazánk.» Odyss. XIV, 435: τὴν μὲν ἴαν. «Az egyiket ugyan.»

στείν' = στείνη. A vég η némelykor elidáltatik, mint Odyss. I, 226: εἰλαπιν' ἦτ' γάμος. «Dáridó vagy nász.» Odyss. XII, 235: ἔνθεν μὲν γὰρ Σκυλλ', ἐτέρωθε δὲ δια Χάρυβδης. «Innen ugyan a Skylla, másfelől pedig a Charybdis.»

ν. Ez többször ugyanazt jelenti mint a simuló νον és a νον. Ilias XXIII, 485: δεῦρο νον. «Rajta most.»

ἀναυδος. Odyss. V, 456: ἀπνευστος καὶ ἀναυδος. «Lehelet nélkül és néma.»

ἄορ. Ilias XI, 240: τὸν δ' ἄορι πληξέ' αὐχένα. «Azt pedig a kardjával sujtotta a nyakán.»

ἴος. Theognis 451. v. τοῦ γροίτης καθόπερθε μέλας οὐχ ἄπτεται ἴος. «Melynek felületét nem érinti fekete rozsdá.»

ἔδει. Odyss. VIII, 222: ὅττοι νῶν βροται εἰσιν ἐπὶ χθονὶ σιτον ἔδοντες. «Valahány emberek vannak most a földön, a kik kenyeret esznek.»

13—14. v.

Κεῖσο, τύχη δολίη γὰρ πρὸς σέθεν ὄβριον ἔγχεσκεν.

Σὴν στέγ' ἱλασσομένον χάριμα τάφου κονίτην.

«Nyugodjál; mert a csalfa szerencse döllyffel viseltetett ellened.

Az engesztelő sir öröme takarja be porodat.»

κεῖσο. Ilias XVIII, 178: μηδ' ἔτι κεῖσο. «Ne feküdjél (nyugodjál) többé.»

δόλιος. Odys. IV, 529: δολίην ἐφράσσατο τέχνην. «Csalárd ter-
vet gondolt ki.»

σέθεν = σοῦ. Ilias XVI, 539: οἷ σέθεν ἔνεκα. «A kik miattad.»

ἔχεσκειν. Ilias V, 126: οἷον ἔχεσκει Τυδεύς. «A minőt Tydeus
viselt.»

στέγ' = στέγη. Anthologia Palat. XII, 179, 14: καὶ στέξιν
τάγαθόν οὐ δύνανται. «És nem képes a jót eltakarni.»

ἱλασσομένον. Az ióta az epikusoknál némelykor rövid. Ilias
I, 100: τότε κέν μιν ἱλασσομενοι. «Akkor őt kiengesztelvén.»

χάρμα. Ilias X, 193: μὴ χάρμα γενώμεθα δύσμενέεσσιν. «Ne-
hog az ellenségek öröme váljunk.»

τάφος. Ilias XXIII, 619; Πατρόκλοισι τάφον μνήμ' ἔμμεναι.
«Hogy Patroklos sirjának emléke legyen.»

κονίη. Ilias XII, 254: ἤ ρ' ἰθὺς νηῶν κονίην φέρεν. «Mely egye-
nesen a hajókhöz vitte a port.»

15—16. v.

Πόσσα νέων στήθη ἐλπόντων γῆς καλὰ πλεῖστα,

Κᾶββαλεν ἔνθ' ὠμῶς φύλοπις ἠὲ ὀλοή.

«Az ifjúk hány mellét, kik a földnek sok szépét reménylék,
Sújtott itt vadul a vésszes csata!»

στήθος a szív székhelye.

καλός, szép, jó. Homéernál az első α hosszú, de a többi köl-
tőknél rövid. Hesiod Munkák és Napok 63. v. παρθευικής καλὸν
εἶδος. «A szűziesnek szép alakja.»

κᾶββαλεν = κατέβαλεν Ilias V, 343: ἠ δὲ μέγα ἰάχουσα ἀπὸ ἔο
κᾶββαλεν υἷον. «Ő pedig nagyot kiáltva, ledobta magáról a fiát.»

φύλοπις. Ilias V, 379: οὐ γὰρ ἔτι Τρώων καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις
αἰνή. «Mert még nincs a trójaiak és achæok kemény harcza.»

17—18. v.

Ἐν βίῳ ἤρι καλῷ νέοι ὄσσοι πρὸ τάφον εὐρον!

Χάρματος οὐς πρῶην κόλπος ἐπήλ' ἀπαλός.

«Az élet szép tavaszán hány ifjú talált korán sírt!

Kiket rövid idővel ezelőtt az örömmek lágy öle ringata.»

βίος. Odys. XVIII, 254: εἰ τὸν ἐμὸν βίον ἀμφιπολεύσει. «Ha az
életemet oltalmazná.»

ἦρι = ἔαρι. Homér Éneke Ceresre 455. v. ἦρος ἀεξομένον.

•Növény a tavasz.»

πρῶ, az epikusoknál πρῶι. De Sophokl. Trachin. 631. v. μὴ πρῶ λέγοις ἄν. «Ne mondanád korán.»

τάφος. Ilias XXIII, 619: Πατρόκλοιό τάφον μνήμ' ἔμμεναι.
«Hogy legyen Patroklos sírjának emléke.»

εὔρον. Ilias XI, 473: εὔρον ἔπειτ Ὀδυσῆα. «Megtalálták azután Odysseust.»

χάρμα. Ilias III, 51: δυσμενέσιν μὲν χάρμα. «Az ellenségeknek ugyan öröm.»

πρῶην. Ilias XXIV, 500: τὸν σὸ πρῶην κτείνεας. «Ezt te minap (röviddel ezelőtt) megölvén.»

κόλπος. Ilias II, 560: βαθὺν κατὰ κόλπον. «A mély öbölben.»

ἐπῆλε, πάλλω-tól. Ilias, VI, 474: αὐτὰρ ἔγ' ὃν φίλον υἱὸν ἔπει κόσσε πῆλέ τε χερσίν. «De ő miután kedves fiát megcsókolta s kezein ringatta.»

ἀπαλός. Ilias III, 371: ἀπαλὴν ὑπὸ δειρήν. «puha (lággy) nyaka alá.»

19—20. v.

Ἐνθ' ἀπρεπῶς κείνται μεμιασμένοι εὔφρονες εἶδος

Ἐσσυμένων ἵππων γαλκοβατῶν ὑπ' ὀπλῶν.

«Itt dísztelenül feküsznek elrutitva deli termetükön,
Száguldó paripák érczaltalpu patái alatt.»

μεμιασμένοι, μαινω-tól. Ilias XVI, 795: μιάνησαν δὲ ἔθειραι.
«S bemocsokoltattak a sörények.» Apollonius Rhod. Argonaut.
IV, 716: μεμιασμένοι αἴματι. «összerutitva vértől.»

ἔσσυμένον, σεύω-tól. Ilias XVI, 9: ἔσσυμένην καταρούκει.
«A rohanót visszatartja.»

γαλκοβατής érczaltalpu, érczaltalpu. Ilias XIV, 173: γαλκοβατὲς δῶ. «Érczaltalpu ház.»

E helyett ἡλοπαγῆς-t is lehet használni. Jelentése szeggel erő-
sített. Manetho I = V, 149. v. οὗ τέτατ' ἀνδροφόνος περι δούρασιν
ἡλοπαγῆς χεῖρ «kinek szeggel erősített (megvasalt) keze elterjed a
férfiölő fa körül.»

ὀπλῶν. Homér Éneke Hermesre 77. v. ἀντία ποιήσας ὀπλὰς τὰς
πρόσθεν ὄπισθεν. «Ellenkezőknek fordítván a patákat, hogy az elő-
sők hátulsók legyenek.»

A vasszegű patákat *vaslábak* által is lehet fordítani, mivel Nonnus a *Dionysiaka* című epikai költeményében (29, 206) azt mondja: *σιδηροπόδων Ἴππων*. A pentameter tehát így is lehet: Ἐσσωμένων Ἴππων νέρθε σιδηροπόδων.

νέρθε = alatt. Ilias XIV, 204: γαίης νέρθε «a föld alatt.»

21—22. v.

Ξανθοκόμαις πλοκάμοις τῶν ἢ φίλη οὐκέτι παίζειι.

πήξαν γὰρ κείνοισ ἀίμα, προσοῦσα κόνις.

«Szókehajú fodraikkal nem játszik többé a kedves,
Meggmerevitette azokat vér, tapadó por.»

ξανθοκόμης, vagy ξανθόκομος, vagy ξανθόθριξ vagy dórilag ξανθοκόμας. Theokrit. XVII, 103: ξανθοκόμας Πτολεμαῖος, «szókehajú Ptolemæus.» XVII, 1: ξανθότριχι παρ' Μενελάω, «a szókehajú Menelausnál.»

πλόκαμος. Ilias XIV, 176. πλοκάμοις ἔπλεξε φαινοῦς «fénylő fodrokat font.»

παίζω. Odyss. VI, 100: σφαίρη ἔπαιζον. «labdával játszának.»

πήξαν = ἔπηξαν, πίγνυμι-től. Ilias XIV, 40: πήξε δὲ θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν, «s megmerevitette az achæok melleiben a lelket.»

προσοῦσα = jelen, rajta levő, rátapadó. Sophokles Ajax 1079. v. ἢ πρόσσετιν αἰσχύνῃ «a kin van (a kihez tapad) a szégyen.» Aristophanes Felhők 587—588. v. φασὶ γὰρ δυσβολίαν τῆδε τῆ πόλει προσεῖναι, «mert azt mondják, hogy rossz tanácsadás tapad e városhoz.»

κόνις. Ilias XIII, 335: ἤματι τῷ, ὅτε τε πλείστη κόνις ἀμφὶ κελεῦθους, «azon a napon, midőn legtöbb por van az utakon.»

23—24. v.

Στάσα φίλη καθ' ὁδὸν στεφάνωφι νέω μένει αἴτωρ,

Δεΐδιεν, ἔλπετ', ἀθραῖ, φῶς εἰ ἕς ἔρχετ' ἔτι.

«A kedves állva az uton új koszorúval hiába vár,
Fél, remél, néz, jön-e még az ő bajnoka.»

στάσα = állva. Ilias XI, 622; στάντε ποτὶ πνοίην παρὰ θῖν' ἄλός, «állva a szellő felé a tenger partján.» XVII, 490: τλαῖεν ἐναντίβιον στάντες μαχέσασθαι. «Mertek ellenébe állva harcolni.»

στεφάνωφι = σὺν στεφάνῳ. A φι sokszor = *val*, *vel*. Ilias XVI,

826: λέων ἐδάμασσε βίηφιν, «az oroszlán legyőzte erővel.» Odys. XIX, 472: δακρυόφι πλησθέν, «könyekkel megteltek.

αὐτως = hasztalanul, hiába. Ilias, XIII, 810. τίη δειδίσσαι αὐτως; «miért félsz hiába?» XVII, 143: ἦ σ' αὐτως κλέος ἐσθλόν ἔχεις «bizony hiába van jó hired.»

Δεΐδιεν-nek van jelen idői jelentése. Odys. XVI, 306: δεΐδιε θυμῷ «fél a lelkében.» XVIII, 80: εἰ τούτων δεΐδιε «ha ettől félsz.»

ἔλπετ = ἔλπεται. Odys. XXI, 157: νῦν μὲν τις καὶ ἔλπετ' ἐνὶ φρεσίν «most valaki remél is a lelkében.» — ἀθρεῖ ἀθρέω-tól néz, lát, szemlél. Ilias XII, 390—391, XIV, 334 ἀθρήσειε = lássa, nézze.» Odys. XII, 232, XIX, 378: ἀθρήσαι. — φῶς férfi, bajnok. Homér φῶς-nak nevezi Menelaust és Antilochot (Ilias V, 572), Agenort (Il. XXI. 546), Herkulest (Odys. XXI, 26). — εἰ (vajjon) rövid, ha az utána következő szó önhangzóval kezdődik, péld. Il. VI, 367: οἱ γὰρ τ' οἶδ', εἰ ἔτι σφιν ὑπότροπος ἴξομαι αὐτίς «mert nem tudom, vajjon hazatérve visszajövök-e ismét nekik.» XXII, 410: ὡς εἰ ἅπασα «mint ha az egész».

ὄς = ἑός = öné; tehát φῶς ἑός = a maga bajnoka. Odys. X, 115: ὄν πόσιν «a maga férjét.» Il. VI, 500: ᾧ ἐνὶ οἴκῳ «a maga házában.» ἔρχετ' = ἔρχεται.

25—26. v.

Εἰ φύλλον σμαραγεῖ, μιν ἔρωσ ἧς ἔμμεν οἶσι·

Ἔσταν', ὄρα, φλέγει ὦψ, κῆρ στροβέον τ' ἀπορεῖ.

«Ha levél csörög, szerelme gyanítja, hogy ő Piheg (nyög), néz, arca ég, nyugtalanzkodó szive haboz.»

σμαραγεῖ zörög, zördül, csörög. Ilias II, 463. σμαραγεῖ δέ τε λειμῶν «zördül pedig a rét.»

μιν = τόν = αὐτόν. Ilias I, 100: τότε κέν μιν ἰλασσομένοι πιπίθοιμεν, «akkor őt kiengesztelvén bizhatnánk.»

ἧς = ἐῆς. l. ὄς a 24-ik vershez.

ἔμμεναι = εἶναι. Sokszor az epikusoknál.

οἶσι = vél, gyanít, sejt, gondol. Ilias I, 207: τόδε καὶ τελέεσθαι οἶω. «Ez, gondolom, teljesülni is fog.»

ἔσταν' = ἔστανε. Ilias XVIII, 33: ὁ δ' ἔστανε κυδάλιμον κῆρ. «Az pedig nagylelkű szivében nyögött.»

στροβέον, στροβέω-tól. Aeschyl. Choephor. 1051—1052. v.

τίνας σὲ δόξαι στροβοῦσιν; «minő vélemények nyugtalanítanak téged?»

ἀπορεῖ. Sophokl. Oedip. Kir. 485. v. ὅτι λέξω δ' ἀπορῶ. «Mit mondjak, arra nézve habozok.»

27—28. v.

ᾠ ἔσορᾶ δὲ μᾶτην πάλλουσαν τηλόσ' ἠμίγλην,

Ἵστερέσει ὁ φίλος, τῆς φρένα δ' ἄλγε' ἔλεν.

«Ah! de hiába nézi messzire a rezgő (lengő) ködöt,

Késik a kedves, belsejét fájdalom szállja meg.»

ἔσορᾶ = εἰσορᾶ. Odyss. XVI, 29: ἀνδρῶν ἔσορᾶν ὄμιλον, «nézni a férfiak gyűlését.»

πάλλουσαν, πάλλω-tól. Sophokl. Oedip. Kir. 153. v. δεῖματι πάλλων «félelemtől rezegvén.»

τηλόσ' = τηλόσε. Ilias XXII, 406—407: ἔρριψε τηλόσε «messzire dobta.»

ἠμίγλη. Ilias I, 359: ἀνέδῳ πολιῆς ἄλδος ἦβ' ἠμίγλη. «Felmé-
rült az ősz tengerből, mint köd.»

Ἵστερέσει. Euripid. Phoeniss. 976. v. ἦν δ' Ἵστερήτης «ha pedig késendel.»

ἄλγε' = ἄλγεα. Ilias I, 2: ἄλγε' ἔθημεν «fájdalmakat okozott.»

ἔλεν, αἰρέω-tól. Ilias V, 136: μιν τρις τόσσον ἔλεν μένος. «Öt háromszor annyi erő szállta meg.»

29—30. v.

Τοῦ δὲ Μοχλᾶτος ἔλεθρον τέλος εἶδε, καὶ ὡς τέρην ἄνθος

Τίχεται ώραία κόρη ἀναβῶφ ἄχει.

«Végre látta Mohács vészét s mint gyöngő virág

Eped (emésztődik, hervad) néma keservtől a szép szüz.»

τέρην. Odyss. XX, 449: τέρην' ἄνθεα ποίησ «a fűnek gyöngő virágai.»

τίχεται. Ilias III, 176: κλαίουσα τέτιχα «sírva epedtem.»

Odyss. V, 396: δηρὸν τηρόμενος «régén hervadva», VIII, 521—522: Ὀδυσσεύς τίχεται «Odysseus epede» XIX, 263—264: μηδὲ θυμὸν τίχαι «ne is epeszd a lelket.» — κόρη (szüz); így nevezi az Odyssea VI, 15) Nausikaát. — ἄναβδος l. 11. v. Odyss. X, 378. ἴσος ἀναβῶφ «némához hasonló.» — ἄχος = bú, keserv, fáj-

dalom. II. X, 145: τοῖον γὰρ ἄχος βεβέηκεν Ἀχαιοός «mert ilyen fájdalom szállta meg az achæokat.»

31—32. v.

Παίζει ὑπερθε τάφου ψιθυρίζουσ' ἔσπερος αἶρη,
Φρουρέει οὐ δαίμων πίστιος ἦκα κόνιν.

«Játszik a sirja fölött suttogva az esti szellő,
A hűség védistene őrzi csendesen a porát.»

ψιθυρίζω. Theokrit, II, 141: ἐψιθυρίσδομες ἀδύ. «Édesen susogánk.» Attikailag ἐψιθυρίζομεν.

αἶρη. Homér Éneke Hermeshez 147. v. αἶρη ὀπωρινή ἐναλέγκιος, «őszi szellőhöz hasonló.»

ἔσπερος = esti. Ilias XXII, 316—317: ἀστὴρ ἔσπερος «esti csillag.»

φρουρέει. Euripid. Kyklops. 690. v. φρουρῶ σῶμ' Ὀδυσσεύως. «Örzöm Odysseus testét.»

οὐ = az ő, öné. Ha azonban csakugyan a leányra vonatkozik, mint Kassai gondolja, akkor οὐ helyett ἦς-t kellene tenni.

δαίμων. Hesiod Munkák és Napok 121—122. v. δαίμονες ἐπιχθόνιοι φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων «Földi szellemek, a halandó emberek őrei.»

πίστιος. Sophokl. Oedip. Kir. 611. v. θνήσκει δὲ πίστις, «meghal pedig a hűség.»

ἦκα. Ilias III, 155: ἦκα πρὸς ἀλλήλους ἔπεα πτερόεντ' ἀγόρευον. «Csöndesen (halkan) mondának egymáshoz szárnyas szavakat.»

33—34. v.

Πόσσοι ἀριστῆες βίον ἄξιοι εἰς αἰῶνας

Ἐνθ' εὐδους' ἀκλέςς, σῆμα δ' ἄπεισι τόπη.

«Mennyi nemes bajnok, századokig életreméltó,

Alusznak itt dicstelenül s a helynek nincsen sirköve.»

Az ἀριστεύς-ben foglaltatik a *nemes* is, *bajnok* is. «Vir honore et dignitate conspicuus, qui fortitudine, genere, opibus excellit.» (*Ebeling*: Lexicon Homericum.)

Ilias VII, 159: ὅμῶν δ' οὔτερον ἔασιν ἀριστῆες Παναχαιῶν. «Közöletek, a kik a legnemesebb bajnokok az összes achæok között.»

ἀκλέςς. Ilias VII, 100: ἤμενοι ἀκλέςς. «Dicstelenül ülve.»

35—36. v.

Καίπερ ἐλευθερίης πατρικίης ὕπερ ἥρωες ἦσαν,

Καὶ ῥηξήγορίη λοῦσαν ἐς αἶμα δόρου.

«Habár az ősi szabadságért hősök valának

És sorokon való áttörés bátorságával vérbe fűrösztették a fegyvert;»

ἐλευθερίη nem fordul elő Homérnál, hanem csak ἐλεύθερος. πατρικός = ősi. Lásd II. fej. a 6-ik vershez.

ἥρωες-ban az ω némelykor az epikusoknál rövid. Odysse. VI, 302—303: δόμος Ἀλκινόοιο ἥρωος ἄλλ'. «Alkinous hősnék a háza; de.»

ῥηξήγορίη. Odysse. XIV, 216—217: ἔδοσαν ῥηξήγορίην. «Aadtak sorokon áttörő erőt.»

λοῦσαν = ἔλουσαν. Odysse. XVII, 88: τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν ὀμωαὶ λοῦσαν. «Miután ezeket a szolgálók megfűrösztették.

37—38. v.

Τοῖος ποῦ δὲ κρατὺς, χέρεις ὄν χίλιαι μὴ ἔκπενον;

Ἐν νεκῶν ἀγύρει μάρναται ὄφρα θάνη.

«De hol olyan erős, kit ezer kéz meg nem ölt?

A holtak halma között harcol, miglen meghal.»

τοῖος. Ilias II, 482: τοῖον ἄρ' Ἀτρεΐδην θῆκε Ζεὺς. Olyanná tette Zeus Atridest.» Ilias IV, 399: τοῖος ἔην Τυδεύς. «Olyan vala Tydeus.»

κρατὺς. Ilias XIII, 181: κρατὺς Ἀργειφόντης. «Erős Argos-ölő.»

ἔκπενον. Ilias XVI, 204: τοῦ δὴ ἐταῖρον ἔκπενες. «Kinek társát már megölted.»

μὴ. Ez némelykor az ὅς, ὄν névmásokkal οὐ helyett áll.

ἀγύρει. Ilias XVI, 661: κείμενον ἐν νεκῶν ἀγύρει. «Fekvőt holtak halmaza között.»

μάρναται. Ilias IV, 512—513: οὐ μὰν οὐδ' Ἀχιλεὺς μάρναται. «De Achilles sem harcol.»

ὄφρα. Ilias I, 82: ὄφρα τελέσση. «Miglen bevégzi.»

39—40. v.

Οὐκ ἔχει ἄχθος ἔθων, χρεμέθων κνή, κόπτει ὁ κήλων,

Λάκτισε, σείσσε κάρη, φρίξε μακρὴν λοφίην.

«Hozzá szokva levén, nincs meg a terhe, nyihogva kapar, vág a mén,

Rugdalt, rázta fejét, borzasítá hosszú sörényét.»

ἄχθος. Odyss. IX, 233: ὄβριμον ἄχθος. «Roppant teher.»

ἔθων. Ilias XVI, 260: ἐριδμαίνωσιν ἔθοντες. «Ingerlik, hozzá szokva levén.»

χρεμέθων. Bianor az Anthologia Palatinában IX, 295. v. μὴ θάμβει χρεμέθοντα. «Ne csodáld a nyihogót (nyerítőt).»

κνή, κνάω-tól, *kapar, vakar, dörzsöl, reszel*. κνάει helyett, mert az áei kivételesen ἤ-ra változik. Ilias XI, 639: κνή τυρόν. «Turót reszelt.»

λάκτισε. Odyss. XVIII, 99: λακτίζων ποσὶ γαίαν. «Lábával rugva a földet.» σεῖσε. Ilias XV, 321. τὸ κάρη. Ilias X, 458: κάρη κονίησιν ἐμίχθη. «Feje porral vegyült.»

φρίξε. Ilias XXIII, 599: ὅτε φρίσσουσιν ἄροοραι. «Midőn a földek borzasodnak.»

λοφίην. Homér csak a vadkan sertéjét nevezi így. Odyss. XIX, 446: φρίξας λοφίην. «Borzasítva a sertéjét.» De Aristoteles (Állatok története I, II, 3) a ló sörényét is, azt mondván, hogy némelyeknek sörényök van, mint a lónak, öszvérnek, bölénynek. Ὅσα λοφίαν ἔχει, ὡσπερ ἵππος καὶ ὄρεός καὶ βόνασος.

κίλων (mén). Valószínűleg összefügg a κήλον szóval, mely Homérnál *nyilat* jelent. Ilias I, 53: ἐννήμυρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ἕχετο κήλα θεοῖο. «Kilencz napig rohanának a seregen keresztül az isten nyilai.» A mén tehát nyilsebessége miatt kaphatta a κήλων nevet. Hesiodnál pedig a κήλον *villámot, mennykövet* is jelent. Theogonia 706—708: σὺν δ' ἄνεμοι ἐνοσίν τε κόνιν δ' ἄμα ἐσφαράγιζον, βροντήν τε στεροπήν τε καὶ αἰθαλόεντα κεραυνὸν, κήλα Λιὸς μεγάλοιο. «S a szelek egyszersmind rengést, port, mennydörgést, *villámot, tüzes mennykövet* támasztának, *Zeus nyilait*.» A mént villámsebes tüzessége miatt is κήλων-nak nevezhették. Azért a κήλων tökéletesen fejezi ki a *tűzmént*. Egyébiránt κήλων legelőször Archiloch 96-ik töredékében fordul elő.

41—42. v.

Ἐσσυτ' ἄπ' οἴκαδ' ἰὼν, φράσε κήρ' ἐσθλοῖο ἀνακτος.

Κλασθείση κραδίη κλαῦσε γοῶσα δάμαρ.

«Elrohan haza felé; jelenté vitéz ura halálát.

S megtört szívvvel siratta zokogva a neje.»

ἔσσυτ' = ἔσσυτο. Odyss. XIX, 447—448: πρῶτιστος Ὀδυσσεύς
εἰσσυτ'. «Legelőszőr Odysseus rohanta meg.

οἴκαδ' ἰων. Odyss. II, 179.

φράσε. Odyss. XI, 22: ὣν φράσε Κίρκη. «Melyet Circe kije-
lentett.»

κῆρ' = κῆρα. Ilias III, 360: ἀλεύατο κῆρα μέλαινα. «Kike-
rülte a fekete halált.»

ἔσθλοιο. Ilias II, 366: ἡδ' ὅς κ' ἐσθλός. «És a ki vitéz.»

ἄναξ. Ilias II, 777: ἄρματα ἀνάκτων. «Az urak kocsijai.»
XXIII, 417: οἱ δὲ ἄνακτος ὑποδδείσαντες ὁμοκλήν. «Azok pedig fél-
vén az urok fenyegetésétől.»

κλασθείση, κλάω-tól. Ilias XI, 584: ἐκλάσθη δὲ δόναξ. «Eltört
pedig a nád.»

καρδίη. Ilias XIII, 442: δόρυ δ' ἐν καρδίη ἐπεπήγει. «A dárda
pedig a szívében fúrva volt.»

κλαῦσε. Odyss. III, 260—261: οὐδέ κέ τις μιν κλαῦσεν. «S egy
sem siratta őt.

γοῶσα. Ilias XVIII, 315: Πάτροκλον γοῶντες. «Patroklust
siratva.»

δάμαρ. Ilias XIV, 503: ἡ Προμάχοιο δάμαρ. «Promach
felesége.»

43—44. v.

Δάκρυ πολὸ μινύθει, θνήσκει δὲ πόσιν μετὰ πιστόν,

Ἢδὲ δόμου κενεοῦ λείψανα μόννα μένει.

«Sűrű könnyje apad, s hú férje után meghal,

És az üres háznak egyedül romjai maradnak.»

Δάκρυ. Ilias XXIV, 794: θαλερὸν δὲ κατεΐβετο δάκρυ. «S bő
köny omlott le.»

μινύθει. II. XX, 242: Ζεὺς ἀρετὴν ἀνδρεσσιν ὑφέλλει τε μινύθει
τε. «Zeus a férfiaknak szaporítja és kisebbiti az erényt.» A μινύθει
μ-je előtt a rövid hangzó hosszúnak vétetik.

θνήσκει. Odyss. XII, 22. ὅτε τ' ἄλλοι ἅπαξ θνήσκουσ' ἀνθρωποι
«midőn más emberek egyszer halnak meg» πόσις = férj. II. III,
163: ὄφρα ἴδῃ πρότερόν τε πόσιν, «hogy előbbi férjedet is lásd.»

ἡδὲ, számtalanszor a homéri költeményekben. — δόμος II.

VIII, 375: ὄφρ' ἂν ἐγὼ καταδῶσα Αἰὼς δόμον «mig én bemenvén Zeus házába.» — κενεὸς = üres. Odys. X, 42: οἴκαδὲ νεσσόμεθα κενεὰς τὸν χεῖρας ἔχοντες «üres kezekkel térünk haza.» — λείψανα Apoll. Rhod. Argonaut. II, 103: λείψανα δαιτός. «Az ételek maradékai.» μῶνος, II. XXIV, 453: θύρην δ' ἔχε μῶνος ἐπιβλήης «az ajtót pedig csak egy tolasz tartá.» — μένω sokszor a homéri költeményekben. Egyes számban van a többes számú főnév semleges neme miatt.

45—46. v

Ἀρὼς, ἀνέμοισι τόσους ἢ ὑπέρβιος ἀντίον ἔστη,

Ἄνθοῦσας θάπτει ᾧδ' ἐριποῦσα λόγους.

«A tölgy, mely annyi szeleknek kevélyen ellenállt,

Lezuhanva eltemeti így a viruló gallyakat.»

ἄνεμος. Odys. VI, 43: ἀνέμοισι τινάσσει αἰ «szelektől rázkódtatik.»

ὑπέρβιος. Odys. I, 368: μνηστῆρες ὑπέρβιον ὕβριν ἔχοντες.

«A kérők kevély negéddel birva.»

ἔστη. Ilias XX, 178—179: τί σὺ τόσσον ὀμίλου πολλὸν ἐπελθὼν ἔστης; «miért álltál meg, keresztül menvén a seregnek ennyi nagy terén?»

ἐριποῦσα. Ilias V, 357: ἡ δὲ γυνὴ ἐριποῦσω, «az pedig térdre esvén.»

ἀνθέω. Homér éneke Hermesre 87. v. τὸν δὲ γέρων ἐνόησε δέμων ἀνθοῦσαν ἀλωήν «azt pedig észrevette az öreg, virágzó kertet építve.»

λόγος. Odys. X, 166: ἐγὼ πασάμην ῥῶπας τε λόγους τε. «Én leszaggattam csalitot is gallyakat is.»

47—48. v.

Τὼς πόσοι ἐσθλοὶ ἔλοντ', οἷον ἔλβιος εἶρε δ' ἄεθλον·

Ὅντινα νικῶσιν, τοῦ ἅμα τ' ἄστρον ἔδω.

«Hány bajnok veszett el (halt meg) így! de csak a boldog szokta meglelni a jutalmat.

«A kit legyőznek, annak letünik együtt a csillaga.»

τὼς = így. II. II, 330: κείνος τὼς ἀγόρευε «ő így beszélt.» —

ἔλοντο = elveszték, meghaltak. II. XI, 693: οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἔλοντο. — οἷον = csak. Az oi rövidnek vétetik, mint II. XIII, 275:

οἶδ' ἀρετὴν οἷος ἔσσι «tudom, milyen vagy az erényre nézve.» οἷον mint *csak*, II. II, 486: ἡμεῖς δὲ κλέος οἷον ἀκούομεν «mi pedig *csak* a hírt halljuk.» — ἄλβιος = boldog. Odyss. XI, 450, XIX, 75.

εἶρε = megtalálta, aoristus gnomicus a jelen idő helyett.

ἄεθλον = jutalom, főleg harezi jutalom. II. XXIII, 551: μείζον ἄεθλον «nagyobb jutalmat.» — νικῶσι, II. XVI. μάχῃ νικῶντες Ἀχαιοῦς. «Csatában legyőzvé az achæokat.»

ἄστρον «Ut ἀστήρ pro ἄστρον, sic etiam, et quidem frequentius ἄστρον pro ἀστήρ ponitur.» Henric. Stephan. Thesaurus græcæ linguæ.)

ἔδω, aoristus gnomicus. Ilias. XVIII, 241: ἡέλιος μὲν ἔδω. «A nap letünt.»

49—50. v.

᾽ὄδε τεφρώθησαν χθαμαλῶ βρυόεντ' ἐνὶ βόθρῳ.

Τῶν νόξ λησμοσύνης οὖνομα ἀμφιπέει.

«Így lettek hamúná alacsony mohos gödörben,
Nevöket a feledékenység éje veszi körül.»

τεφρώθησαν = elhamvadtak, hamúná lettek. Nicander Ale-xipharmaca 534. v. σὸν δὲ καὶ σίνηργὴν φλογιτῆ τρύγα τεφρώσαιο «s a borsepröt tűzzel hamúná tennéd.» — Χθαμαλός (alacsony). Odyss. XII, 101: τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει «a másik szirtet pedig alacsonyabbnak fogod látni.»

βρυόεις, βρυόεσσα, βρυόεν (mohos) Nicander Theriaca 208: ἄρπάξας βρυόεντος ἔσω ποταμοῖο κόλισσεν «megragadván, a mohos folyón belül hengerítette.» — βόθρῳ, Homér Éneke Hermesre 112. v. ἐνὶ βόθρῳ «gödörben.» II. XVII, 58: βόθρου τ' ἐξέστρεψε «a gödörből kiforgatta.» — οὖνομα Odyss. VI, 194: ἔρεω δε τοι οὖνομα λαῶν «s megmondom pedig neked a polgárok nevét.» — II. X, 251: νόξ ἄνετα «az éj siet.» — Hesiod Theogomia 55. v. λησμοσύνην τε κακῶν «és a bajok feledékenységet» — II. XVI, 124: ὦς τὴν μὲν πρόμνην πῶρ ἄμφεπεν, «így körülvenve a tűz a balkányt.»

51—52. v.

Κείμενος ἐν ποίῃ συρίζων πῶς νέμ' οὖρος,

Οὐδ' οἶδ' οἷ ἦρωσ παύετ' ἔνερθε κόνις.

«A gyepen fekvő pásztor fütyörészve legelteti a nyáját,
Nem is tudja, melyik hősnek a pora nyugszik alatta.»

κείμενος Odyss. XVII, 291: ἄν δὲ κύνων κεφαλήν τε καὶ οὖατα κείμενος ἔσχευ «a fekvő kutya pedig felütötte fejét és füleit.» — II. XIV, 347: τοῖσι δ' ὑπὸ χθών δια φύεν νεοθηλέα ποίην «alattuk pedig a szent föld újvirulásu füvet növesztett.» Odyss. IX, 233: ἐπύλαθε νέμων «legeltetve jött.» Oppian a vadászatról 375. v. βουκολίων οὐροί: «marhacsordák őrei», azaz: pásztorai. — II. III, 198: ὄϊων μέγα πῶθ «juhoknak nagy nyája.» — Orphicus Töredék. XXVIII, 14: πνεύμασι συρίζων «szelekkel füttyölvén.» — ἦρωσ = ἦρωσος, Odyss. VI, 302—303: Ἄλκινόσιο ἦρωσος «hős Alciousnak.» ἦρωσος itt lengedinek, tehát az ω rövidnek van vége; azért több codexben ἦρωσ áll helyette. Tehát a pentameter így is lehet: οὐδ' οἶδ' ἦρωσος εἰ πάετ' ἔνερθε κόνις. «Nem is tudja, vajjon nyugszik-e alatta valamely hősnek a pora.»

53—54. v.

Λάθρη ὄμως πάσχει, λυγρ' ἦχεῖ χεῖλε' ἀοιδῆν,

Ἴρώων εἶδωλ' ἔμπνεει ἦκα ἐοῖ.

«Titkon szenved (eped) mégis, dalt zengnek szomorú ajkai; Hősök árnyképei csöndesen lehelnek reá.»

λάθρη Ilias II, 515: ὁ δὲ οἱ παρελέξατο λάθρη «az pedig titkon vele feküdt.»

πάσχω. Odyss. VII, 152: δηθὰ πῆματα πάσχω. «Sokáig szenvedek csapásokat.»

ἀοιδῆ. Odyss. I, 340—341: ἀποπαύε ἀοιδῆς. «Hagyj föl az énekkal.»

ἦχεῖ. Hesiod Theogonia 42. v. ἦχεῖ δὲ κάρη νεφέεντος Ὀλύμπου. «Hangzik a havas Olymp csúcsa.»

χεῖλεα. Ilias XXII, 495: χεῖλεα μὲν ἐδίην'. «Ajkait megnedvesíti ugyan.»

ἔμπνεει. Odyss. XIX, 138: φᾶρος μὲν μοι πρῶτον ἐνέπνευσε φρεσὶ δαίμων. «Ruhát ugyanis sugott először nekem az eszembe valamely istenség.»

ἐοῖ = αὐτῷ.

A pentameter második felét úgy is lehet fordítani:

ἔνθεον ἦκ' ἔ τιθεῖ.

ἔνθεος nem homéri szó: de Aeschyl. Heten Théba ell. 497. v. ἔνθεος Ἄρει. «Arestől ihletve.»

ἔ = αὐτόν. Ilias I, 136: οὐδ' ἀναθηλήσει, περὶ γάρ ῥά ἔ χαλ-

κὸς ἔλεψεν. «Nem is fog újra felvirágozni, mert azt körünyestez ércz.

τιθεῖ. Ilias XIII, 722: ἄλλω δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς. «Másnak pedig a mellébe eszet tesz a messzehangzó Zeus.»

55—56. v.

Ἐν πεδίῳ τούτῳ μάλα πενθῶν σταίχει ὀδίτης,

Μερμηρίζει ὅτ' οὐκ' ἔμπεδος αἶσα βροτῶν.

«E harcztéren nagyon búsulva ballag az utas,
Elgondolkodik, hogy nem állandó az emberek sorsa.»

μάλα (nagyon, fölöttekép mélyen) százszor fordul elő a homéri költeményekben.

πενθῶν πενθέω-tól. Il. XIX, 225: γαστέρι δ' οὐπως ἐστι νέκυν πενθήσαι «Hassal (bőjttel) semmikép sem szabad gyászolni holtat.»

σταίχει, Odyss. VII, 72: ὅτε σταίχῃσ' ἀνὰ ἄστῳ «midőn a városban járkal.»

ὀδίτης. Odyss. VII, 204: εἰ δ' ἄρα τις καὶ μῶνος ἰὼν ἐμ-βληται ὀδίτης «ha pedig valamely utas, bár egyedül is megy, találkozik velők.»

μερμηρίζει. Il. II, 3—4 ὅλλ' ὅγε μερμηρίζει κατὰ φρένα, «de ő elgondolkodék az eszében.»

ὅτ' = ὅτι (hogy) Il. V, 331: γιγνώσκων ὅτ' ἀναλκις ἔην θεός, «tudván, hogy az istennő harziatlan.»

ἔμπεδος. Ilias XVII, 434: ὥστε στήλῃ μένει ἔμπεδος. «Mint az oszlop állandó marad.»

αἶσα. Ilias XXIV, 224: εἰ δέ μοι αἶσα. «Ha pedig nekem a sors.»

βροτῶν. Ilias II, 248: οὐ γὰρ ἐγὼ σέο φημί χειρούτερον βροτῶν ἄλλον. «Mert én azt gondolom, hogy nincs más silányabb ember mint te.»

57—58. v.

Ἄθρει, σκυδμαίνει, προβέβηκε κατ' ὄμματα πῆξας,

Ἐγγύμεν' ἡδὲ νοεῖ ἔλκεα ἐν κραδίῃ.

«Néz, elkomorul, előre halad, lesütve szeméit, s feltört sebeit érzi szívében.»

σκυδμαίνω = haragszom, szomorú arcú vagyok. Il. XXIV, 592: μή μοι σκυδμαινέμεν «ne haragudjál (ne nézz komor arczczal) reám.»

προβέβηκε; előre halad Il. XXIII, 890: ὅσον προβέβηκες ἀπάντων «mennyre haladsz előre mindnyájok fölött.» *Est vis praesentis.* (Ebeling: Lexicon Homericum προβαίκο alatt).

ἕμματα πίξας. Il. III, 217: κατὰ χθονὸς ἕμματα πίξας «a földre sűtvén szemeit.»

ῥηγνόμενα. Il. IV, 425: χέρσῳ ῥηγνόμενον «a parton megtörtétvén.»

νοεῖ, mintegy 180-szor fordul elő Homérnál, mind szellemi, mind testi érzés értelmében.

ἔλκεα. Il. VIII, 405: ἔλκε' ἀπαλθήσεσθον «meggyógyultak a sebek.»

59—60. v.

Ἐσπέρον ἧ ἀκτίς στέγει ὕδωρ πέπλω ἀὔτμης,

Ὡς κε καλύπτοι, ὅπως ἕμματα μὴ τό ἴδη.

«Hol az est sugara fedi a vizet (árt, ért) a gőz fátyolával, Mintha takargatná, hogy szemeid ne lássák.»

ἧ = hol. Ilias XII, 389: ἧ ῥ' ἴδε βραχίονα. «Hol a kart látta.»

πέπλος. Ilias XXIV, 796: πορφυρέοις πέπλοισι καλύψαντες. «Biboros fátyolokkal betakarván.»

ἀὔτμη. Ilias XIV, 174: ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἔκστ' ἀὔτμη.

«A földre és égre érkezik a gőz.»

ὦς κε = ὦς ἄν.

61—62. v.

Τῆ Λοδοβίκος, ἀναξ αἰνῆς μοῖρας, κακὰ πάσχειν

Χαλκοχιτώνι βαρεῖ νέρθε κέλητι πεσών.

«Ott Lajos, a rettentő sorsu király, kínlódék, Nehéz érczpánczélos paripájával alásülyedvén.»

Τῆ. Ilias V, 750: Τῆ ῥα ἔχον ἵππους. «Ott hajták tehát a lovakat.»

αἰνή. Ilias V, 409: ἐκ πολέμου καὶ αἰνῆς δηϊοτήτος. «Háborúból és rettentő harczból.»

μοῖρα. Ilias XX, 336: μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδος εἰσαφίκηαι. «Nehogy a sors ellenére is az alvilág házába érkezzél.»

χαλκοχιτών. Ilias I, 371: ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων. «Jött az érczpánczélos achaeok gyors hajóihoz.»

νέρθε. Ilias XIV, 204: γαίης νέρθε καθείσε. «A föld alá dobta.»

κέλης. *Equus desultorius* (Ebeling: Lexicon Homericum).

Odyss. V, 371 : κέληθ' ὡς ἵππον ἐλαόνων. «Mint futtató lovat hajtvá.»
Aristophan. Béke 900. v. ἵνα δὴ κέλης κέλητα παρακέληται. «Hol
paripa paripát fog megelőzni.»

63—64. v.

Μάψ ὀρέγει τὴν χεῖρ', οὐκ ἔστι γὰρ ὅστις ἀρήγη,
Κᾶππεσον ἦρωες, σκέτλιον οὐτι λύει.
«Hasztalanul nyujtja ki kezét, mert nincs, a ki segítse;
Elhulltak a bajnokai; semmi sem oldja fel a szegényt.»
μάψ. Ilias II, 120 : μάψ οἴτω. «Hasztalanul így.»
ὀρέγει. Ilias XV, 371 : χεῖρ ὀρέγων εἰς οὐρανόν. «Kezét ki-
nyujtvá az ég felé.»
ἀρήγη. Ilias I, 77 : ἔπεσον καὶ χερσὶν ἀρήξειν. «Szavakkal és
kezekkel segíteni.»
κᾶππεσον = κατέπεσον. Ilias XII, 23 : κᾶππεσον ἐν κονίη. «És
lehullottak a porban.»
σκέτλιος. Ilias XVIII, 12—13 : τέθνηκε σκέτλιος. «Meghalt a
szegény.»
λύω-nak u-já csak az aoristusban és jövöben hosszú, máskor
mindig rövid.

65—66. v.

Βένθεα χάσκουσιν, χρυσέος θώρηξ γίνετ' ἄχρους,
Σῶμα κατακλασθὲν κῶμα, φαι' ἰλὸς ἔχει,
«A mélység tátog, az aranyos pánczél fakó lesz;
Az összetört testet a hullám és barna iszap tartja (körülfogja.)»
βένθεα, βένθος többese. Homér éneke Ceresre 38. v. βένθεα
πόντου. «A tenger mélysége.»
χάσκουσιν. Solon Tanácsadásai (ὕποθηκαι) 36. v. χάσκοντες
κούφοις ἐλπίσι τερπόμεθα. «Tátogva üres reményekben gyönyör-
ködünk.»
A semleges nemü többes számmal nem jár mindig az ige
egyes száma. Ilias XI, 310 : ἀμήχανα ἔργα γέροντο. «Iszonyú dol-
gok történtek volna.»
χρυσέος-ban az εο egy szótagot képez, mint Ilias IV, 3 : χρυ-
σέοις δεπάεσι, «arany serlegekben.»
κατακλασθὲν. Odyss. X, 496 : ἐμοί γε κατακλάσθη φίλον ἦτορ,
«nekem megtört a szívem.»

ἄχρως. Nicander Theriaca, 369. v. καὶ τόθ' ἔγ' ἐν χέρσω τελέθει ψαφάρως τε καὶ ἄχρως «s akkor ő a szárazon van piszkosan és fakón.»

φαι' = φαιά, φαιή = barna, sötétszinű, szürke. Anthologia Palat. VI, 284: τὴν φαιάν εἰργάσατο γλανίδα. «Elkészítette a barna finom köpenyt.»

ἰλύς. Ilias XXI, 318: κείσεθ' ὅπ' ἰλύος κεκαλομμένα. «Az iszaptól betakartatva fognak feküdni.» Az ο a nominativusban rövid, de Homér a genitivusban hosszúnak használta.

67—68. v.

Ἦδε θανεῖν χαλεπὸν, χαρίεις, βίος ᾗχετο τὼς σεῦ,

Δῆν σὴ κηρὶ ἐδὸ ἦλιος Οὐγγαρίας.

«Igy meghalni kínos, kedves! Életed így tünt el,
Sokára leszállt haláloddal Magyarország napja.»

ᾗχετο. Ilias XXIII, 100—101: ψυχὴ δὲ ᾗχετο «a lélek pedig elszállt.»

τὼς = igr. Ilias II, 330: κείνος τὼς ἀγύρευε «amaz így szónokolt.»

δῆν. Ilias I, 416: οὔτι μάλα δῆν «nem is nagyon sokáig (sokára).»

ἦλιος. Az epikusoknál többnyire ἠέλιος. De Homér Éneke a Napra 1. v.: ἦλιον ὕμνεῖν ἄρχεο «kezd énekelni a Napot.»

69—70. v.

Ἦσθα νέος, μὴ ἰδὼν βέρεθρον δεινῶς ἀπέτισας,

Εἰρήνη περὶ σὴν πνεῖ' ἐν ὕπνῳ κοίτην.

«Ifjú valál, nem látván az örvényt, szörnyen lakoltál,
A béke leheljen alvásodban poraid körül.»

πνεῖ' = πνεΐη. Odyss. IV, 360—361: οὐροὶ πνεῖοντες «lehelő (lengedező) szellők.»

71—72. v.

Ἦ τόδε πᾶν ἡ ἔρις τε καὶ ὁ φθόνος ὠμὸς ἔθθηκεν,

Ἄμμιν ὁμοφροσύνη ῥήγγυτο, πίπτε μένος.

«Óh! mind ezt a vizsály s durva irigység okozá,
Nekünk eltört az egyetértésünk, hanyatlék az erőnk.»

ἔρις. Ilias XVIII, 107: ὧς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. «Vajha a vizsály az isteneknél is, embereknél is elpusztulna.»

φθόνος nem fordul elő az epikusoknál, hanem csak φθονεῖν. De Pindar Isthm. VI, 38 (VII, 55); ὁ δ' ἀθανάτων φθόνος. «A halhatatlanok irigysége.»

ἔθηκεν. Ilias I, 2: ἡ μὲν ἰὺ Ἀχαιοὶς ἄλγε' ἔθηκε. «Mely számtalan jajt okozott az achaeoknak.»

ἄμμιν. Ilias VII, 76: Ζεὺς δ' ἄμμ' ἐπιμάρτυρος ἔστω. «Zeus legyen nekünk a tanunk.»

ὁμοφροσύνη. Odyss. VI, 181: ὁμοφροσύνην ὁπάσειαν. «Egyetértést adjanak.»

ῥήγνυτο. Ilias XVIII, 66—67: κῶμα θαλάσσης ῥήγνυτο. «A tenger hulláma megtört.»

πίπτει = ἔπιπτε. Odyss. XXIV, 535: ἐπὶ χθονὶ πίπτει. «A földre esett.»

μένος. Odyss. I, 320—321: τῷ δ' ἐνὶ θυμῷ θήκε μένος. «Ennek a lelkébe pedig erőt tett.»

73—74. v.

Ἢ τίμουσα πέδη τὼς πατρίδι ὄρφανῇ ἴλθην.

Ὀδύς, οὐδ' ἀλλοτρίος, ἧς πλῆξε τὸ ἔλκος υἱός.

«A sorvasztó bilincs így jött az árva hazára.

Nem, nem az ellenség, az ő fia vágta a sebet.»

πέδη. Ilias XIII, 36: ἀμφὶ δὲ ποσσὶ πέδας ἔβαλε. «A lábak körül pedig békókat vetett.»

ὄρφανός. Odyss. XX, 68: ὄρφαναὶ ἐν μεγάροισι. «Árvák a palotában.»

ἀλλοτρίος. Ilias IX, 76: ἀλλοτρίοι ἐγγύθει νηῶν. «Ellenségek közel a hajókhöz.»

πλῆξε. Odyss. X, 161—162: τὸν δ' ἐγὼ πλῆξα. «Azt pedig én ütöttem.»

υἱός. Az υἱ némiykor rövid. Ilias VI, 130: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱός, κρατερὸς Λυκούργος. «Mert még Dryas fia sem, a hatalmas Lykurg.» XVII, 575: ἔσκε δ' ἐνὶ Τρώεσσι Ποδῆς, υἱός Ηετίωνος. «Vala pedig a trójaiak között Podes, Eetion fia.»

75—76. v.

Μνήματος αἰ' ὀλοῦ πόσσης πέλες ἀρχὴ ἀνάγκης!

Τυφόντων ἀγρῶν κίονες οἶδ' ἄνιοι.

«Gyászszos emlék földe! Mennyi inség kezdete lettél!

A párolgó mezők bánatos oszlopai ezek.»

αἴ' = αἴα. Odyss. XXIX, 509: πᾶσαν' ἐπ' αἴαν. «Az egész földön.»

μνήμα. Odyss. XV, 126: μνήμ' Ἑλένης χειρῶν. «Heléna kezeinek emléke.»

πέλες. Odyss. XIX, 192: δεκάτη πέλεν ἡώς. «A tizedik hajnal vala.»

ἀρχή. Ilias XI, 604: κακοῦ οἱ πέλεν ἀρχή. «Az ő bajának vala kezdete (kútfeje).»

ἀνάγκη. Ilias VI, 458: κρατερή δ' ἐπικρίσσει' ἀνάγκη. «S hatalmas szükség (szörnyű inség) fog nehezedni.»

τυφόντων. Apollon. Rhod. Argonaut. II, 134: καπνῷ τυφόμεναι πέτρης ἐκάς ἀΐσσοισιν. «Füsttel a sziklából kipárolgattatva messze repülnek.»

ἀγρῶν. Ilias XXIII, 832: πίονες ἀγροί. «Kövér mezők.»

κίονες. Odyss. XIX, 38: καὶ κίονες ὑψόσ' ἔχοντες. «És magasra tartó (nyuló) oszlopok.»

ἄνιοι. Aeschyl. Persák 255. v. ἄνι' ἄνια κακά. «Szomorú, szomorú bajok.» Az első ióta rövid.

77—78. v.

Ὡς μέγας ἦν Σολιμᾶν, ὄβριον Βουόδης πάθον ἄκραι.

Πέρσ' ὠμός, τόσσας δ' εἰς ἔριδας πέσομεν.

«A mint nagygyá lett Szolimán, gögét szenvedték Buda ormai, Kegyetlenül dült s annyi vizsályba esénk.»

ἄκραι. Odyss. VIII, 508: ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρας. «Fölhúznván az ormokra.»

πέρσ' = ἔπερσε. Ilias XI, 625: ὅτε πέρσεν Ἀχιλλεύς. «Midőn Achilles dült.»

79—80. v.

Ὅσ' ἐμαράνθησαν κοῦραι ψαλοῦ χειρὶ ληστοῦ!

Ἔνεον ἐν ξανθῷ Ἰστρω ἄλόντες ὄσοι!

«Hány szűz hervadt el buja rabló kezei alatt!

Hány rab uszott a szőke Dunán!»

ὄσοι = ὄσοιαι.

ἐμαράνθησαν, μαραινομαι-tól: Ilias IX, 212: φλόε' ἐμαράνθη «a láng elhervadt, azaz, elaludt.»

κούρη = leány, szűz. Ilias II, 872: ἦδ' τε κούρη «mint valamely leány.»

ψωλός = körülmetélt, buja. Aristophan. Plut. 267. v. οἶμαι καὶ ψωλὸν αὐτὸν εἶναι. «Gondolom, hogy ő buja is.»

ληστοῦ. Homérnál ληῖστοῦ. De Sophokl. Oedip. Kir. 535. v. ληστής ἐμῆς τυραννίδος «az én uralmam rablója.»

ἔννεον, νέω-τόλ (uszom). Odyss. XXI, 11 : ἔννεον ἔνθα καὶ ἔνθα «ide és oda uszának.»

Ἰστρος = Duna. Hesiod. Theogonia 339. v. Ἰστρον καλλιρέεθρον. «A szépfolyásu Istert.»

ἀλόντες, ἀλίσκομαι-τόλ. Il. II, 374: χερσὶν ὄφ' ἡμετέρησιν ἀλοῦσα τε περθομένη τε «kezeink által elfogott s földült.» De urbibus quæ expugnantur, de hominibus qui in pugna superantur vel occiduntur. (Ebeling: Lexicon Homericum). Il. V, 387: ἀψῖσι λίνιοι ἀλόντες «lenkötelekkel fogságba kerülén.» Itt némelyek λίνιοι helyett λίνου-*t* olvasnak s ekkor az ἀλόντες-ban az α hosszú volna. De az Iliasban ez az α ennek a szónak minden alakjában rövid.

81—82. v.

Κτήμα δὲ οὐκέτ' ἔγν', ξεῖνος πέλεν οἴκοι ὁ Οὐγγρος,

Μηνίσκος πόρροισ εὔχετ' ἔπι πτολίων.

«Birtok nem vala többé; idegen volt otthon a magyar;

A félhold kérkedett a városok tornyain.»

κτῆμα. Odyss. XV, 119: μὴ σεῦ κτῆμα φέρηται. «Nehogy birtokod elvétessék.»

οὐκέτ' = οὐκέτι. Ilias II, 235: Ἀχαιῶδες οὐκέτ' Ἀχαιοί. «Achaei nők s nem többé achaeok.»

ξεῖνος. Ilias IV, 377: ξεῖνος ἀμ' ἀντιθέφ Πολυνείκει. «Idegen az istenhasználó Polynikessel.»

μηνίσκος. «Species lunæ nondum completæ.» (Henric. Stephan. Thesaurus græcæ linguæ). Az Anthologia Palatinában (V, 271, 5) a félhold neve ἀξοσέληνον. Ezt Dübner *holdtöltének* tartja; de hibásan, mert holdtöltének a neve volt πανσέληνον, vagy πανσέληνος, vagy csak σελήνη, μήνη. Ebből következtethetjük, hogy a mai ἡμισέληνον és ἡμισέληνος már az ó-korban is lehetett szokásban.

πόρρος. Ilias XV, 737: πόλις πόρροισ ἀραρωία. «Tornyokkal védett város.»

πτολίων. Ilias XI, 181: ὑπὸ πτόλιν. «A városhoz közel.» XXII, 118: ὅσσα πτόλις ἦδε κέκευθεν. «A mennyit ez a város elrejtett.»

83—84. v.

Ἄψ, ἰδέαι χαλεπαί, σκότεος τ' εἶδωλα καὶ ἕμμες!

Ἦμαρ ἔλαμψε νέον, δεινὰ τοσαῦτα μέτα.

«Vissza! (Hátra, el) komoly látszatok s ti is sötétség képei;
Új nap fénylett annyi veszélyek után.»

ἄψ. Ilias I, 220: ἄψ δ' ἐς κολεόν ὥσε μέγα ξίφος. «S vissza a hüvelybe taszítá nagy kardját.»

ἰδέαι. Theogais 128. v. πολλάκι γὰρ γνώμην ἐξαπατῶσ' ἰδέαι.
«Mert gyakran az eszet megcsalják a látszatok.»

σκότος. Odyss. XIX, 389: πυτι δὲ σκότος ἔτραπετ' αἰψα. «Rög-
tön a sötétség felé fordult.»

εἶδωλον. Ilias V, 349—350: εἶδωλον τεῦξε Αἰνεΐα Ἴκελον.
«Aenæashoz hasonlító képet készített.»

ἕμμες. Ilias I, 335: οὔτι μοι ἕμμες ἐπαίτιοι. «Semmikép sem
vagytok ti vétkesek.»

ἦμαρ. Ilias VI, 448: ἔσσειται ἦμαρ. «Lesz nap.»

85—86. v.

Βούδα καὶ Οὕγγρος ἔτ' ἔστ', ὁ παρήλθε, νὺν ἄμμε διδάσκη.

Πατριδι κήη, εἶς τ' ἕμμασι λεῦσσε πρόσω.

«Buda és magyar létezik még; a mi elmúlt, tanítson most
minket;

Ἐγὼ a honért s erősen (bizton, hátran) nézz szemeiddel előre.»

ἔστ' = ἐστί, εἰμί-től. «Sum, existo, vivo, vigeo.» (*Ebeling*
Lexicon Homericum). Ilias V, 267: ὅσσοι ἕασιν ὑπ' ἡῶ τ' ἡελιόν τε.
«Valahányan élnek (léteznek, vannak) a hajnal és nap alatt.»

παρήλθε. Odyss. V, 429: εἴως μέγα κύμα παρήλθε. «Míglen
a nagy hullám elmúlt.»

ἄμμε. Ilias I, 59: ἄμμε παλιμπλαγχθέντας ὕϊοι. «Gondolom,
hogy mi ismét kóborolva.»

διδάσκη. Odyss. VIII, 488: σέ γε Μοῦσ' ἐδίδαξε. «Téged a
Múzsza tanított.»

κήη, καίωμαι-tól a kapcsolómód második személye. Ilias VII,
377: κήομεν a cselekvő ige kapcsolómódjának többes számu első

személye. Tehát a középigé kapcsolómódjának egyes számú 1-ső szem. κήωμαι, 2-ik szem. κήη.

A lelki állapotra vonatkozó *égés, lángolás*, azt a főnevet, a melyért ég, lángol, a dativban kívánja.

ἔῶς. Ilias XVII, 491: ἔῶς παῖς Ἀγχίσηο. «Anchises erős fia.»

Λεῦσσε. Ilias V, 771: Odyss. XXIII, 124: αὐτὸς ταῦτά γε λεῦσσε. «Nézd magad ezeket.»

πρόσω. Ilias XVII, 598: βλήτο γὰρ ὦμον δοῦρι, πρόσω τετραμμένος αἰεῖ. «Mert a vállán sújtatott a dárdával, mindig előre fordulva.»

Ime itt is az ióta rövid marad, jóllehet πρ következik utána.

Bizton nézzen előre szemünk, véleményem szerint tulajdonképpen ezt jelenti: *bizton reméljünk a jövőben*. Azért a pentameter 2-ik felét így is lehet fordítani: ἔλπεο ἐσσομένα. «Remélj a jövőben.» Ilias XX. 200—201: μὴ ἔλπεο δευδιέξασθαι. «Ne reméld, hogy megijeszted.» ἔλπομαι-tól.

ἐσσομένα. Ilias I, 70: ὅς ᾤδῃ τὰ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐσσομένα πρό τ' ἐόντα. «A ki ismerte a jelent, jövőt és multat.»

87—88. v.

Θάλλε σὺ δ', εἰρήνης, τόπε λυγρῆ, φίλω ἐνὶ κόλπῳ,

Τοῦ μεγάλου γένεος τύμβε παλαιῆ, Μοχάτς.

«Te pedig virulj, gyászos tér, a béke kedves ölében,

A nagy nemzetnek hajdani sírja, Mohács.»

θάλλε. Homéri Ének Ceresre 401—402. v. ὑπὸτα δ' ἄνθεσι γαί' εὐώδεσιν θάλλει. «Midőn pedig a föld illatos virágokkal virul.»

φίλος. = kedves, nyájas, jóakaratú, kegyes. Számtalanszor Homéernál s a többi epikusoknál és alagyásoknál.

παλαιός. Ilias VI, 215: ξεῖνος πατρώϊός ἐσσι παλαιός. «Régi, (hajdani, atyai, ősi) vendégem vagy.»

28 l. 15 kr. — IX. szám. Az ik-es igékről. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1857. 32 l. 15 kr. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 25 l. 15 kr. (1873—1875.)

V. k. I. szám. Nyelvészkedő hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 40 l. 25 kr. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — III. szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Ballagi Mór* r. tagtól. 1876. 22 l. 15 kr. — V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett *Szász Károly* l. tagtól. 1876. 40 l. 25 kr. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 1876. 35 l. 20 kr. VII. szám. Aeschylus. *Télfy Iván* lev. tagtól. 1876. 141 l. 80 kr. — VIII. szám. A mutató névmás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1876. 15 l. 10 kr. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól. 1876. 97 l. 60 kr. — X. szám. Bérczy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól. (1875—1876.)

VI. k. I. szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zenében. *Mayr Auréltól* 10 kr. — II. szám. A mandsuk szertartásos könyve. *Bilint Gábortól* 10. kr. — A rómaiak satirájáról és satirairóikról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól 20 kr. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött *Szász Károly* r. tagtól 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vaszary Kolozstól*. III. *Révész Imre* l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi viszonyosságai *Barna Ferdinánd* l. tagtól 20 kr. — IX. Eranos. *Télfy Iván* l. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. *Joannovics György* l. tagtól 40 kr. (1876.)

VII. k. I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 50 kr. — II. Podhorszky Lajos magyar-sínai nyelvhasznolása. *Budenz József* r. tagtól. 10 kr. — III. Lessing (székfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolat a Magyar és sznomi irodalom között *Barna Ferdinánd*, l. tagtól 10 kr. — Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 30 kr. — VI. Rankavis Kleon uj-görög drámája. *Télfy Iván* l. tagtól. Ára 30 krajcár. — VII. A nevek uk és ük személynagairól. *Imre Sándor* l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékbeszéd Székács József t. tag fölött, *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IX. A török-tatár nép primitív culturájában az égi testek. *Vámbery Armin* r. tagtól 10 kr. — X. Bátori László és a Jordánszky-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) *Volf György* l. tagtól 10 kr.

VIII. k. I. Corvin-codexek. *Dr. Ábel Jenőtől*. 60 kr. — II. A mordvaiak pogány istenei s ünnepi szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtől*. 20 kr. — IV. Tanulmány a japáni művészetéről. *Gr. Zichy Ágosttól*. 1 frt. — V. Emlékbeszéd Pázmándi Horvát Endre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmándon rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 10 kr. — VI. Ükkonpohár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Az ugynevezett lágy aspiraták phoneticus értékéről az ó-indben *Mayer Auréltól*. 60 kr. — VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. *Dr. Ábel Jenőtől*. 80 kr. — IX. Ujperzsa nyelvjárások. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló *Imre Sándor* r. tagtól. 30 kr.

IX. k. I. Emlékbeszéd Schiefner Antal k. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól 10 kr. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Ágost* l. tagtól 40 kr. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballagi Mór* r. tagtól 20 kr. — IV. A hunnok és avarok nemzetisége. *Vámbery Armin* r. tagtól. 30 kr. — A Kün- vagy Petrarka-codex és a künök. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 30 kr. — VI. Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VII. Ós vallásunk főistenei. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 40 kr. — VIII. Schopenhauer aesthetikája *Dr. Ruzsicska Kálmántól*. 10 kr. — IX. Ós vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. *Barna F.* l. tagtól 30 kr. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignác*tól 30 kr. — XI. Magyar egyházi népének a XVIII. századból. Székfoglaló. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 50 kr. — XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól 20 kr.

X. k. I. A jelentészen alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfoglaló.) *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 30 kr. — II. Etzelburg és a magyar hűmunda. (Székfoglaló.) *Heinrich Gusztáv* l. tagtól. 20 kr. — III. A M. T. Akadémia és a szómi irodalmi társaság. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — IV. Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — V. Baranyai Deesi János és Kis-Viczay Péter közmondásai. *Ballagi Mór* r. tag-

tól 10 kr. — VI. Euripides tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophokles tropusai-
saival. Miveltégtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropiká-
jához.) *Dr. Petz Vilmos* tanártól. 60 kr. — Id. gróf Teleki László ismeretlen
versei. *Szász Károly* r. tagtól 10 kr. — VIII. Cationale et Passionale Hungaric-
um. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 30 kr. — IX. Az erdélyi hírlapirodalom története
1848-ig. *Jakab Elek* l. tagtól. 50 kr. — X. Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula kül-
tag felett *Dr. Heinrich Gusztáv* lev. tagtól. 40 kr. — XI. Ujabb adalékok a magyar
zene történelméhez *Bartalus István* l. tagtól. 40 kr. — XII. A magyar romanti-
cismus. (Székfoglaló.) *Bánóczy József* l. tagtól. 10 kr. — XIII. Ujabb adalék a
magyar zene történelméhez. *Bartalus István* l. tagtól. 40 kr.

XI. k. I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r.
tagtól. 20 kr. — II. Ujgörög irodalmi termékek. *Dr. Télyf Iván* l. tagtól. 40 kr. —
III. Középkori görög verses regények. *Dr. Télyf Iván* l. tagtól. 30 kr. — IV. Ide-
gen szók a görögben és latinban. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — V. A csu-
sokról. *Vámbery Ármín* r. tagtól 30 kr. — VI. A számlálás módjai és az év
hónapjai. *Hunfalvy Pál* r. tagtól 20 kr. — VII. Telegji Miklós mester magyar
katechismusa 1562-ik évből. *M. Lath Béla* l. tagtól. 10 kr. — VIII. Káldi György
nyelve. *Dr. Kiss Ignác*tól. 50 kr. — IX. A Muhammedán jogtudomány eredetéről.
Goldziher Ignác l. tagtól 10 kr. — X. Vámbery Ármín «A magyarok eredete
ezimű műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 60 kr. —
XI. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a nyelvőr. *Ballagi Mór* r. tagtól.
20 kr. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom Hun-
falvy Pál bírálati megjegyzéseire. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 30 kr.

XII. k. I. Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignác*tól. 60 kr. — II. Szombatos codexek.
Dr. Nagy Sándortól. 30 kr. — III. A reflexiv és valláserkölcsi elem a költészetben
s Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla* l. tagtól. 30 kr. — IV. A belviszonyragok
használata a magyarban. *Kúnos Ignác és Munkácsi Bernáttól*. 50 kr. — V.
A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 50 kr. —
VI. Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György* l. tagtól. 50 kr. — VII.
A kasztamuni-i török nyelvjárás. *Irta Thury József*. 50 . — VIII. Nyelv-
észeti mozgalmak a mai görögöknél. *Télyf Iván* l. tagtól. 20 kr. — IX. Boldog-
asszony, ősvallásunk istenasszonya. *Kálmány Lajostól*. 20 kr. — X. A mondat
dualismusa. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 60 kr. — XI. A kunok nyelvéről és nem-
zetiségéről. *Gr. Kun Géza* t. tagtól. 40 kr. — XII. Isota Nogarola. (Székfoglaló.)
Ábel Jenő l. tagtól. 50 kr.

XIII. k. I. Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G.* l. tagtól. 40 kr. — II. A vot-
ják nép multja és jelene. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — III. Palesztina ismereté-
nek haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher I.* l. tagtól. 40 kr. — IV.
A homeroszi Demeter-hymnusról. *Ábel Jenő* l. tagtól. 50 kr. — V. A votjákok
pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 kr. — VI. A régi magyar nyelv
szótára. *Szarvas Gábor* r. tagtól. 10 kr. — VII. Egy kis viszhang Vámbery
Ármín ur válaszára. *Budenz J.* r. tagtól. 20 kr. — VIII. Ki volt Calepinus magyar
tolmácsa. *Szily Klmán* r. tagtól. 10 kr. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve.
Bogisich Mihály l. tagtól. 50 kr. — X. Szórendi tanulmányok. I. rész. *Joannovics*
György t. tagtól. 30 kr. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai *Petz*
Vilmóstól. 10 kr. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Télyf Iván*
l. tagtól. 30 kr.

XIV. k. I. Az ó- és középkori Terentius biographiák. *Ábel Jenőtől*. 40 kr. — II. Szó-
rendi tanulmányok. II. rész. *Joannovics Györgytől*. 40 kr. — III. A mordva nép
házassági szokásai. *Barna F.* l. tagtól. 30 kr. — IV. Jelentés ujhellén munkák-
ról. *Télyf Iván* l. tagtól. 30 kr. — V. Mythologiai nyomok a magyar nép nyelv-
ben és szokásaiban. *Kálmány Lajostól*. 10 kr. — VI. Etymologicum magnum
Romaniae. *Patnoky Miklóstól*. 20 kr. — VII. A magyar szótók. *Simonyi Zsig-
mond*tól. 30 kr. — VIII. A nyelvújítás történetéhez. *Simonyi Zsigmond*tól. 20 kr. —
IX. Szórend és accentus. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 40 kr. — X. Három francia
hellenista és a volapük. *Télyf Iván* l. tagtól. 20 kr. — XI. Euhemeri reliquia.
Némethy Gézától. 60 kr. — XII. Gáti István steganographiája, képeslatban a mo-
dern stenographiával. *Vikár Bélától*. 40 kr.

XV. k. I. Az iszlam vallásos mozgalmái az első négy században. *Dr. Schreiner Múr-
tontól*. 30 kr. — II. André Chénier költészete. *Havaszi Gyulától*. 1 frt 50 kr. —
III. Kombináló szóalkotás. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 40 kr. — IV. Az aranyos-
széki mohácsi nyelvemlékek. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 15 kr. — V. Psychiatria és
politika. *Zichy Antal* t. tagtól. 10 kr. — VI. Ujabb hellén munkák és a hellén
nyelvtanítás. *Télyf Iván* t. tagtól. 60 kr. — VII. A magyar zene tudományos
tárgyalása. *Ponori Theurewck Emil* r. tagtól. 20 kr. — VIII. A hangstílus a szláv
nyelvekben. *Asbóth Oszkártól*. 80 kr. — IX. A nyelvújítás és az idegenszerúségek.
Simonyi Zsigmond l. tagtól. 60 kr.